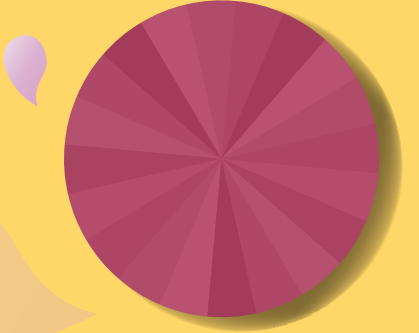

kadın bülteni

SAYI: 31

Çankaya'da
8 MART

Kadın Kooperatifleri
Çalıştayı Düzenlendi

**Eşitlik Eğitimleriyle
Dönüşüm:**
Çankaya'da
Kurumsal Farkındalık
Derinleşiyor

**Dünya Kadınlar
Günü Nedir ve
Neden Gereklidir?**

Kâğıt Üzerinde Eşitlik,
Eşitlik Değildir

**Değişen Dünyada
Kadın Mücadelesinin
Yeni Ufku**

**8 MART
ÖZEL SAYISI**

Çankaya
BELEDİYESİ
DİJİTAL BÜLTEN

Mart-Nisan-Mayıs | 2026

Çankaya

BELEDİYESİ

KADIN BÜLTENİ

31. Sayı | Mart-Nisan-Mayıs | 2026

içindekiler

▶ Çankaya'da 8 MART	4
▶ Kentteki Boşluklara Eşitlik Müdahalesi	6
▶ Kadın Kooperatifleri Çalıştayı Düzenlendi	8
▶ Eşitlik Eğitimleriyle Dönüşüm: Çankaya'da Kurumsal Farkındalık Derinleşiyor	9
▶ Dünya Kadınlar Günü Nedir ve Neden Gereklidir?	12
▶ Kâğıt Üzerinde Eşitlik, Eşitlik Değildir	15
▶ Cinsiyet Eşitliği Okulda Başlıyor	20
▶ Suçlu Eşitsizlik mi?	22
▶ Yapay Zekâ, Erkekler Tarafından Kadınlara Karşı Cinsiyetçi Olmak Üzere Tasarlanıyor	24
▶ Feminizm Ölmez	27
▶ Değişen Dünyada Kadın Mücadelesinin Yeni Ufku	32
▶ Feminist Portre: Rosi Braidotti	36

ÖNSÖZ

Değerli Çankayalılar,

8 Mart Dünya Kadınlar Günü, her yıl olduğu gibi bu yıl da kadınların eşitlik, özgürlük ve adalet mücadelesini bir kez daha hatırlamamız ve bu mücadeleye güç katmamız için önemli bir vesile oldu. Ancak biliyoruz ki kadın hakları yalnızca sembolik günlerde dile getirilen bir mesele olarak kalmaz. Toplumsal yaşamın her alanına nüfuz eden, kalıcı politikalarla desteklenmesi gereken bir kamu sorumluluğudur.

Çankaya Belediyesi olarak kadınların toplumsal hayatın her düzeyinde eşit, güvenli ve güçlü bir biçimde var olabilmesini temel ilkelerimiz arasında görüyoruz. Elinizdeki bu özel sayı, bu ilkenin somut yansımalarını sizlerle paylaşmak amacıyla hazırlandı. Bültenimizin 31. sayısında; 8 Mart etkinliklerimizden kadın kooperatifleri çalıştayına, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerinden kentsel mekânların kapsayıcılığına yönelik çalışmalarımıza kadar geniş bir yelpazede belediyemizin üstlendiği sorumlulukları ve hayata geçirdiği projeleri göreceksiniz. Bu içeriklerin ortak noktası açıktır: Eşitlik yalnızca yasalarda yazılı olmakla gerçekleşmez; kurumsal kapasite, toplumsal farkındalık ve sürdürülebilir politikalarla hayata geçirilmesi gerekir.

Belediyemizde yürütülen toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri, çalışanlarımızın büyük çoğunluğuna ulaşmış ve kurumsal farkındalığın derinleşmesine önemli bir katkı sağlamıştır. "Boşlukları Doldur" atölyemizle kentsel mekânları cinsiyet perspektifinden yeniden düşünüyoruz. Kadın kooperatifleri çalıştayımızla kadın emeğinin ekonomik görünürlüğünü artırmayı hedefliyoruz. Tüm bu çalışmalar, eşitliğin kâğıt üzerinde kalmayıp gündelik hayata taşınması gerektiği inancının ürünüdür.

Atatürk'ün bize miras bıraktığı çağdaş ve aydınlık Çankaya'da, kadınların bilgisi, deneyimi ve liderliği olmaksızın gerçek bir toplumsal ilerlemenin mümkün olmadığını bilincindeyiz. Bu bültenin, hem farkındalık yaratması hem de ortak mücadelemize ilham vermesi en büyük dileğimizdir.

Birlikte, daha eşitlikçi ve kapsayıcı bir Çankaya için çalışmaya devam edeceğiz.

Sevgi ve saygılarımla,

Hüseyin Can Güner
Çankaya Belediye Başkanı

PKİ

Yemek nasıl yalnızca kanı doyurmaya yaramıyorsa, işleri de yalnızca giyinmeye, örtünmeye, süslemeye yaramaz.

Nasıl bir mutfak kulture, topluma, tarihe, coğrafyaya dair bilgi içeriyorsa,

Nasıl aile tarihini, göçleri, karşılaşmaları, zor zamanları ve refah dönemlerini... yemek tariflerinden okuyabiliyorsa,

İşleri de boyledir... me, dantel, kuma, örgü, dikiş...

kadınlar el emeği ürünler hazırlayıp deprem bölgesindeki kadınlara göndermek için üretirken, “Dünyayı İşlemek” başlıklı söyleşide Aksu Bora ve Özlem Erden Aki, kadın emeği, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların kamusal alandaki görünürlüğü üzerine değerlendirmelerde bulundu. Katılımcıların da dahil olduğu söyleşide kadınların tarihsel mücadelesi ve dayanışmanın önemi ele alındı.

“Güçlü Kadınların İzinden Gidiyoruz”

Çankaya Belediyesi Kadın Danışma Merkezi önünde gerçekleştirilen “Güçlü Kadınların İzinden Gidiyoruz” etkinliğinde ise Türkiye tarihine damgasını vuran kadınlar ve başarıları sergilendi.

Çağdaş Sanatlar Merkezinde düzenlenen film gösteriminde kadınlar “Lohusa” filmini birlikte izledi. “Tığını, şişini, örgünü, nakışını al gel” çağrısıyla duyurulan etkinlikte kadınlar bir yandan el işlerini yaparken bir yandan filmi izleyerek keyifli ve dayanışma dolu bir gün geçirdi.

Bademlidere Çankaya Evinde düzenlenen “Haklarımız Atölyesi”, Ankara Barosu Kadın Hakları Merkezi işbirliğiyle hayata geçirildi. Atölyede kadınların sahip olduğu temel haklar, hukuki süreçler ve olası hak ihlalleri karşısında izlenebilecek yollar detaylı şekilde ele alındı. Katılımcılara günlük yaşamda karşılaşılabilecek sorunlara karşı bilinçli hareket etmenin önemi aktarılırken, merak edilen sorular da yanıtlandı.

Kadın sağlığına dair önemli başlıklar ele alındı

Karapınar Çankaya Evi ve Bademlidere Çankaya Evinde kadın sağlığı semineri gerçekleştirildi.

Başkent Üniversitesi Hastanesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Sare Mihciokur’un katılımıyla gerçekleşen seminerde, kadın sağlığına dair önemli başlıklar ele alındı. Özellikle menopoz sürecine dikkat çekilen etkinlikte, bu dönemin kadın yaşamının doğal bir parçası olduğu vurgulanarak, yaşanan fiziksel ve psikolojik değişimlerin doğru bilgiyle daha sağlıklı yönetilebileceği aktarıldı. Sıcak basmaları, uyku problemleri, kemik sağlığı ve ruhsal değişimler gibi konularda kapsamlı bilgiler paylaşılırken, katılımcıların soruları da uzman tarafından yanıtlandı.

Karataş Mahallesi muhtarı işbirliği ile düzenlenen film gösteriminde Karataş Mahallesi’ndeki kadınlar “Lohusa” filmini birlikte izledi.

“Hayal Satıcısı” oyunu seyircilerle buluştu

Berna Laçın’ın sahnelediği “Hayal Satıcısı” oyunu Atatürk Kültür Merkezinde tiyatro severlerle buluştu. Tek kişilik performansıyla sahneye çıkan Berna Laçın, mizah ve eleştiriyi bir araya getiren anlatımıyla izleyicilere hem düşündürdüren hem de güldüren bir tiyatro deneyimi sundu. Günlük hayatın içinden hikâyeleri sahneye taşıyan oyun, toplumdaki beklentileri, kadınların yaşam deneyimlerini ve insanın hayallerle kurduğu bağı çarpıcı bir şekilde aktardı.

Zaman zaman izleyicilerle doğrudan diyalog kuran Laçın, interaktif sahneleriyle salondaki izleyicileri oyunun bir parçası haline getirdi. Kadınların yaşamına, hayallerine ve toplumsal rollere dair göndermeler içeren oyun, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinlikleri kapsamında Çankaya’da anlamlı bir kültür-sanat buluşmasına dönüştü. ■

Kentteki boşluklara eşitlik müdahalesi

Çankaya Belediyesi, toplumsal eşitlik odaklı çalışmalarına bir yenisini daha ekleyerek dikkat çekici bir projeye imza attı. Akademi, sivil toplum ve yaratıcı toplulukların işbirliğiyle hayata geçirilen “Boşlukları Doldur” atölyesi, kentteki ortak yaşam alanlarını daha kapsayıcı hale getirmeyi amaçlıyor.

Çankaya Belediyesi, toplumsal eşitliği güçlendirmeye yönelik projelerine bir yenisini daha ekledi. “Boşlukları Doldur” atölyesi, kentteki ortak yaşam alanlarını daha kapsayıcı ve erişilebilir kılmayı hedefliyor. Atölye öncesinde gerçekleştirilen söyleşide olimpiik yüzücü ve spor psikoloğu Nida Eliz Üstündağ, spor ve mekân ilişkisine dair değerlendirmelerde bulundu.

Kişi ve mekân ilişkisi

TED Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Merkezi, Kadınlar İçin Spor ve Fiziksel Aktivite Derneği (KASFAD) ve Roof'un katkılarıyla düzenlenen Boşlukları Doldur Atölyesi, katılımcı tasarım yaklaşımıyla, kişi ve mekân

ilişisini yeniden düşünmeye katkı sunuyor. Çalışma, sadece fiziksel alanları değil, aynı zamanda bu alanların kullanım alışkanlıklarını, erişilebilirliklerini ve kapsayıcılıklarını da sorgulayan güçlü bir farkındalık zemini oluşturuyor.

İlk çalışma spor salonlarına yönelik olacak

Atölye kapsamında, Çankaya Belediyesine ait Erdal İnönü Kapalı Yüzme Havuzu ve Mustafa Kemal Atatürk Spor Merkezi ele alınacak. Katılımcılar, bu mekânların günlük kullanım pratiklerini cinsiyet temelli bir perspektifle analiz ederek daha eşitlikçi ve kapsayıcı çözümler geliştirmeyi hedefleyecek. ■

Kadın Kooperatifleri Çalıştayı düzenlendi

Çankaya Belediyesi ve Ankara Büyükşehir Belediyesi işbirliğiyle, Ankara'daki kadın kooperatiflerinin mevcut durumları, ihtiyaç, talep ve beklentilerine yönelik çalıştay gerçekleştirildi. Çalıştayın moderatörlüğünü sosyolog Aslı Çoban üstlendi.

Çankaya Belediyesi ve Ankara Büyükşehir Belediyesi işbirliğiyle, sosyolog Aslı Çoban moderatörlüğünde kadın kooperatiflerinin durum, ihtiyaç ve beklentilerinin ele alındığı bir çalıştay düzenlendi. Katılımcılar, üretim süreçlerinden pazarlamaya, finansmana erişimden kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine kadar pek çok başlıkta karşılaştıkları sorunları ve çözüm önerilerini dile getirdi.

Sürdürülebilirlik için işbirliği vurgusu

Çalıştayı önemli gündem maddelerinden birini, yerel yönetimlerin kadın kooperatiflerine sağlayabileceği destekler oluşturdu. Bu

kapsamda belediyelerin, kooperatiflerin sürdürülebilirliğini artırmak adına hangi alanlarda katkı sunabileceği üzerine kapsamlı değerlendirmeler yapıldı. Özellikle eğitim, lojistik destek, tanıtım faaliyetleri ve satış kanallarının geliştirilmesi gibi konular öne çıktı.

Yerel kalkınmada kadın kooperatiflerinin rolü

Etkinlikte ayrıca kadın emeğinin görünürlüğünün artırılmasına, yerel kalkınmada kadın kooperatiflerinin rolünün güçlendirilmesine ve dayanışma ağlarının genişletilmesine yönelik fikir alışverişinde bulunuldu. Katılımcılar, bu tür buluşmaların hem bilgi paylaşımı hem de işbirliği fırsatları açısından büyük önem taşıdığını vurguladı. Gerçekleştirilen çalıştayı, kadın kooperatiflerinin güçlenmesine katkı sunması ve yerel yönetimlerle daha etkin bir işbirliği zemini oluşturması hedefleniyor. ■

Eşitlik eğitimleriyle dönüşüm:

Çankaya'da kurumsal farkındalık derinleşiyor

Yazı: **BURCU KESKİN DEMİRCAN**

Fotoğraflar: **BURCU KESKİN DEMİRCAN-ÇAĞLA GÜRDOĞAN**

Nazlı Özlem Atmaca

Serbest avukat olarak çalışan ve son dokuz yıldır üniversitelerde kadına yönelik şiddet ve arabuluculuk eğitimleri veren Avukat Nazlı Özlem Atmaca, bu eğitimlerin yalnızca bir tercih değil, aynı zamanda yasal bir sorumluluk olduğuna dikkat çekiyor. Belediyelerin 5393 sayılı Kanun kapsamında çalışanlarına bu tür farkındalık eğitimleri vermekle yükümlü olduğunu vurgulayan Atmaca, eğitimlerin şiddetin tanımlanması açısından kritik bir rol oynadığını ifade ediyor.

“Şiddet suçtur ve hukuki sorumluluğu vardır”

Atmaca, eğitimlerde “şiddetin ne olduğu, ne olmadığı, hangi davranışların şiddet anlamına geldiği ve şiddetin önlenmesinde neler yapılabileceği” gibi temel başlıkların ele alındığını

Çankaya Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü Eşitlik ve Farkındalık Bürosu tarafından Türkiye Belediyeler Birliği işbirliğinde düzenlenen toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri, belediye hizmetlerinin insan hakları perspektifiyle yeniden ele alınmasına katkı sağlıyor. Farklı alanlardan uzmanların katkı sunduğu eğitimler, hem bireysel farkındalığı artırıyor hem de kurumsal dönüşümün zeminini güçlendiriyor.

belirterek, bu içeriklerin özellikle daha önce bu alanda hiç eğitim almamış kişiler için önemli bir farkındalık yarattığını söylüyor. Farklı birimlerde çalışan personelin bu sayede hem kendi yaşamlarında hem de çalışma ortamlarında etkili bir bilinç geliştirdiğini ifade ediyor.

Şiddetin çoğu zaman yeterince tanınmadığına dikkat çeken Atmaca, hem mağdurların hem de failerin şiddetin hukuki sonuçlarının farkında olmadığını vurguluyor. Bu nedenle eğitimlerde, şiddetin Türk Ceza Kanunu kapsamında suç olduğu, ağır cezai yaptırımları bulunduğu, aynı zamanda tazminat sorumluluğu doğurabileceği ve disiplin süreçlerine yol açabileceği konularının özellikle altını çizdiklerini belirtiyor.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yalnızca kadınları değil erkekleri de kalıp yargılar üzerinden baskı altına aldığını ifade eden Atmaca, “erkekler güçlü olmalı, ağlamamalı, evin geçimini sağlamak zorunda” gibi kabullerin de dönüştürülmesi gereken anlayışlar olduğuna dikkat çekiyor. Bu nedenle eğitimlerin yalnızca kurum çalışanlarıyla sınırlı kalmaması gerektiğini belirten Atmaca, anaokulundan başlayarak tüm eğitim hayatına yayılması gerektiğini vurguluyor. Ona göre, bu tür eğitimlerin düzenli ve sürekli şekilde verilmesi uzun vadede toplumsal dönüşümün en önemli araçlarından biri.

Eğitimlerde katılımcıların yoğun ilgi gösterdiğini belirten Atmaca, süreç içinde kişilerin kendi düşüncelerini sorguladığını ve “Bu demek ki yanlış bir düşünceymiş” diyerek farkındalık geliştirdiğini gözlemlediğini aktarıyor. Bu değişimin kısa değil, uzun vadede etkisini göstereceğini belirten Atmaca, en az beş yıllık bir süreçte somut sonuçların görülebileceğini ifade ediyor.

“Toplumsal cinsiyet eşitliği konusu hâlâ sınırlı bir alanda”

Uzman danışman Ebru Hanbay Çakır ise eşitlik eğitimlerinin belediyeler açısından stratejik bir anlam taşıdığını belirterek, bu çalışmaların temel

amacının belediye hizmetlerinin insan haklarıyla olan bağına görünür kılmak olduğunu söylüyor. Eğitimlerde yerel yönetimlerin hangi araçlara sahip olduğu, eşitlik politikalarının hizmetlere nasıl entegre edilebileceği gibi başlıkların ele alındığını ifade ediyor.

Çakır, eğitimlerde oldukça farklı profillerle karşılaştığını belirterek, aynı kurum içinde dahi farkındalık düzeylerinin değişkenlik gösterdiğini söylüyor. Türkiye genelinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun hâlâ sınırlı bir alanda ele alındığını ifade eden Çakır, birçok katılımcının bu kavramlarla ilk kez bu eğitimlerde tanıştığını dile getiriyor. Bu noktada üst yönetimin yaklaşımının belirleyici olduğunu vurgulayan Çakır, yönetimin sahiplenmesi durumunda çalışmaların daha kalıcı hale geldiğini belirtiyor.

Eğitimlerde katılımın artırılması için seminerlerin soru-cevaplarla desteklendiğini ifade eden Çakır, ayrımcılık konusunu ele alırken belediyelerin hizmet sunduğu tüm kesimlerin birlikte değerlendirildiğini aktarıyor. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, mülteciler ve LGBTİ+ bireylerin ihtiyaçlarının bu kapsamda ele alındığını belirten Çakır, belediyelerin sahip olduğu stratejik planlar, eşitlik eylem planları ve birimlerin çoğu çalışan tarafından yeterince bilinmediğini de vurguluyor.

“Bir kişinin bile bakış açısının değişmesi zincirleme etki yaratır”

Avukat Sanem Küçükcarzuman ise toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerinin yalnızca bireysel

Ebru Hanbay Çakır

farkındalık yaratmakla sınırlı olmadığını, aynı zamanda kurumsal dönüşümün anahtarlarından biri olduğunu ifade ediyor. Özellikle kamu kurumlarında bu eğitimlerin etkisinin çok daha geniş bir alana yayıldığını belirten Küçükarzuman, kamu personelinin doğrudan vatandaşla temas eden konumu nedeniyle eşitlik perspektifinin hizmetin niteliğini doğrudan etkilediğini vurguluyor. Bu nedenle bu eğitimlerin bir tercih değil, nitelikli kamu hizmetinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmesi gerektiğini söylüyor.

Küçükarzuman, eğitimlerde en dikkat çekici unsurlardan birinin aynı kurum içinde bile farklı farkındalık düzeylerinin bulunması olduğunu belirterek, konuya hâkim kesimlerin yanı sıra ilk kez bu kavramlarla karşılaşan geniş bir grubun da yer aldığını ifade ediyor. Küçükarzuman, yaklaşık altı aydır süren ve başlangıçta 1000 personel hedefiyle başlatılan eğitimlerin, bugün şimdiden 1000'e yakın çalışana ulaşmış olmasının sürecin kurumsal olarak benimsendiğini ortaya koyduğunu söylüyor.

Katılımcıların genel olarak ilgili ve katılımcı olduğunu belirten Küçükarzuman, birkaç kişinin bakış açısının değişmesinin bile zincirleme bir etki yarattığını ifade ediyor. Bu değişimin yalnızca iş ortamıyla sınırlı kalmadığını; ev içi ilişkilere, çocuklarla kurulan dile ve gündelik yaşama da yansıdığını vurguluyor.

Çankaya Belediyesinin bu alandaki çalışmalarını değerlendiren Küçükarzuman, yüksek

katılım oranı ve sürecin kurumsal olarak sahiplenilmesinin önemli bir göstere olduğunu belirtiyor. Eşitlik biriminin varlığı ve aktif çalışmasının bu yaklaşımın kurumsal yapıya da yansıdığını ortaya koyduğunu ifade eden Küçükarzuman, belediyeyi bu yönüyle iyi bir uygulama örneği olarak değerlendiriyor. Bununla birlikte ölçme-değerlendirme mekanizmalarının kurulması, geribildirimlerin sistematik biçimde ele alınması ve içeriklerin veriye dayalı olarak güncellenmesinin sürecin gelişimi açısından kritik olduğunu da ekliyor.

“Kamu kurumları arasındaki işbirliği güçlenmeli”

Tüm uzmanlar, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadelenin çok boyutlu bir alan olduğuna dikkat çekiyor. Bu alanda yalnızca hukuki tedbirlerin yeterli olmadığını belirten Atmaca, önleyici çalışmalar, psikososyal destekler ve eğitim faaliyetlerinin birlikte yürütülmesi gerektiğini ifade ediyor. Çakır ve Küçükarzuman da benzer şekilde, bu sürecin farklı kurumların işbirliğiyle güçlenebileceğini vurguluyor.

Belediyeler, barolar, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve diğer kamu kurumları arasındaki işbirliklerinin hem bilgi hem deneyim paylaşımını artırdığı, mağdurlara doğru bilgilendirme yapılmasını sağladığı ve gerekli tedbirlerin hızlı şekilde alınmasına katkı sunduğu ifade ediliyor. Ayrıca bu işbirliklerinin yalnızca eğitimle sınırlı kalmayıp ortak projeler, veri üretimi ve politika geliştirme süreçleriyle desteklenmesi gerektiği belirtiliyor.

Çankaya Belediyesinde yürütülen toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri, hem kurum içinde farkındalık yaratan hem de uzun vadede toplumsal dönüşümü hedefleyen önemli bir çalışma olarak öne çıkıyor. Uzmanlara göre bu eğitimlerin sürdürülebilir şekilde devam etmesi, daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir toplumun inşası için destekleyici bir rol oynayacak. ■

Sanem Küçükarzuman

Kadınların başarılarını kutlayan ve toplumsal cinsiyet eşitliği çağrısında bulunan 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde BM'nin 2026 teması, "Hak, Adalet, Eylem - Tüm Kadınlar ve Kız Çocukları İçin" olarak duyuruldu.

8 MART

Dünya Kadınlar Günü Nedir ve Neden Gereklidir?

Dünya Ekonomik Forumunun 2025 Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporuna göre mevcut hızda ilerlersek cinsiyet eşitliğine ulaşmamız 123 yıl alacak.

Kadınların başarılarını kutlayan ve toplumsal cinsiyet eşitliği çağrısında bulunan 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde BM'nin 2026 teması, "Hak, Adalet, Eylem - Tüm Kadınlar ve Kız Çocukları İçin" olarak duyuruldu. Tema, Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) tarafından düzenlenen Kadının Statüsü Komisyonunun 70. oturumu kapsamında, bozulmuş adalet sistemlerini düzeltmeye odaklanıyor.

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (SKH) ulaşmak için beş yıldan az zaman kaldığı bu dönemde, dünyayı "toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya ve tüm kadınları güçlendirmeye" çağıran, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin beşincisi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, diğer hedeflerin de temel taşı oluşturmaktadır.

Ancak Dünya Ekonomik Forumunun son Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu bize gösteriyor ki cinsiyet eşitliğine ulaşmak için 123 yıla daha ihtiyacımız var.

BM Kadın Biriminin aktardığı üzere: "Adalet sistemleri baskı altında. Çatışma, baskı ve siyasi gerilimler hukukun üstünlüğünü zayıflatıyor. Bunun sonucu olarak kadınlar ve kız çocukları, erkeklerin sahip olduğu yasal hakların yalnızca yüzde 64'üne sahip. Kadınlar reddedilme, inanılmama ve sürekli yaşatılan mağduriyet ile karşı karşıya; hukuki destek almaları ise çok pahalıya mal oluyor. Eşitlik bir türlü gelmiyor."

8 Mart Dünya Kadınlar Günü

8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün kökeni Şubat 1909'da Amerika Birleşik Devletleri'nde kutlanan Ulusal Kadınlar Günü'ne dayanmaktadır. Bir yıl sonra, yani 1910'da Danimarka'nın Kopenhag şehrinde, kadın hakları aktivisti Clara Zetkin

eşit hak taleplerini güçlendirmek amacıyla bir Uluslararası Kadınlar Günü çağrısında bulundu.

Dünya Kadınlar Günü ilk kez Mart 1911'de kutlandı; günün net tarihi ise 1913'te 8 Mart olarak belirlendi. 8 Mart 1914'te Londra'da, kadınların oy hakkını talep eden bir yürüyüş düzenlendi.

Birleşmiş Milletler ise bu günü ilk kez 1975'te kutladı ve 1996'da ilk yıllık temayı açıkladı: "Geçmiş Kutlamak, Geleceği Planlamak."

2011'de, 100. yıl dönümünde dönemin ABD Cumhurbaşkanı Barack Obama, Mart ayının Kadın Tarihi Ayı olarak anılması çağrısı yaptı. Obama şöyle dedi: "Tarih gösteriyor ki kadınlar ve kız çocukları fırsatlara erişebildiğinde toplumlar daha adil hale geliyor, ekonomiler büyüyor ve hükümetler halkın tüm kesimlerinin ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebilir hale geliyor."

Küresel cinsiyet eşitliği ne durumda?

Avrupa ve Orta Asya'daki pek çok ülke, özellikle kadına yönelik şiddetle mücadeleyle ilişkin yasalar olmak üzere, cinsiyet eşitliği mevzuatını geliştirdi. Ancak yeni bir rapor, kadınlar ve kız çocukları için adaletle gerçek erişimi güvence altına almada hâlâ ciddi boşluklar bulunduğunu ortaya koyuyor.

BM Kadın Birimi ile BM Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği hedefine dair ilerlemeye ilişkin ortak bir yıllık güncelleme yayınlamaktadır. En son güncelleme olan "Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde İlerleme: Cinsiyet Fotoğrafı 2025"te mevcut durum sürdüğü takdirde 2030'da 351 milyon

kadın ve kız çocuğunun hâlâ aşırı yoksulluk içinde yaşayacağını ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği hedefinin bu hızda hayata geçirilmesinin mümkün olmadığı uyarısı yapıldı.

Öte yandan cinsiyet dijital uçurumunu kapatmak için yapılacak yatırımların 343,5 milyon kadın ve kız çocuğuna fayda sağlayabileceği, 2050'ye kadar 30 milyon kadın ve kız çocuğunu yoksulluktan kurtarabileceği ve 2030'a kadar GSYİH'e 1,5 trilyon dolar katkı sağlayabileceği öngörülüyor.

Dünya Ekonomik Forumunun 2025 Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi, hiçbir ülkenin henüz cinsiyet eşitliğine ulaşamadığını gösteriyor. Bununla birlikte ilk 10'da yer alan ülkelerin cinsiyet uçurumunu en az yüzde 80 oranında kapattığını ortaya koyuyor.

Endeks; 148 ülkeyi dört temel boyut üzerinden değerlendiriyor: Ekonomik Katılım ve Fırsat; Eğitime Erişim; Sağlık ve Yaşam ve Siyasi Güçlenme. Sağlık ve Yaşam uçurumu yüzde 96,2, Eğitime Erişim uçurumu yüzde 95,1, Ekonomik Katılım ve Fırsat uçurumu yüzde 61 ve Siyasi Güçlenme uçurumu ise yüzde 22,9 oranında kapanmış durumda.

Küresel cinsiyet uçurumu nasıl kapatılabilir?

Geçen yıl, 1995'te 189 hükümet tarafından benimsenen ve kadınların ve kız çocuklarının hakları için bir yol haritası niteliği taşıyan BM'nin Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformunun 30. yıldönümü kutlandı.

Clara Zetkin

Bu yıl BM, tüm kadınlar ve kız çocukları için adalet çağrısını dokuz eylem maddesiyle somutlaştırıyor ve kadına yönelik şiddete son verilmesini, işyerlerinin güvenli hale getirilmesini talep ediyor:

1. Cezasızlığa son vermek
2. Failleri hesap vermeye zorlamak
3. Hayatta kalanları dinlemek, erken harekete geçmek ve hakları uygulamak
4. Kadınların ulaşabileceği, içinde yolunu bulabileceği ve güvenebileceği adalet sistemleri inşa etmek
5. Hukuki yardımı finanse etmek
6. Ayrımcı yasaları kaldırmak
7. Karar alınan her yerde önyargıyla doğrudan yüzleşmek
8. Önleme, koruma ve onarıma yatırım yapmak
9. Sistemleri değiştirmeye çalışan kadınların ve örgütlerin yanında durmak (Çünkü adalet ancak insanlar onu talep ettiğinde ilerler ve ancak adil bir toplumda hepimiz daha iyisine kavuşuruz.)

Dünya Ekonomik Forumunun bulgularına göre, kadınların istihdama katılımının artırılması küresel GSYİH'ye 12 trilyon dolar ekleyebilir ve bazı ülkelerin ekonomik çıktısını yüzde 35'e varan oranlarda yükseltebilir.

Dünya Ekonomik Forumunun bulgularına göre, kadınların istihdama katılımının artırılması küresel GSYİH'ye 12 trilyon dolar ekleyebilir ve bazı ülkelerin ekonomik çıktısını yüzde 35'e varan oranlarda yükseltebilir.

Forum, 2024 Davos Yıllık Toplantısında Küresel Cinsiyet Eşitliği Sürat Programı 2030'u başlattı. Bu platform; hükümetleri ve kuruluşları bir araya getirerek önümüzdeki beş yıl içinde ekonomik cinsiyet eşitliğine ulaşmaya yönelik küresel çabaları hızlandırmayı hedefliyor.

Program; işgücü, üst düzey liderlik ve ücret eşitliğinde cinsiyet paritesini ilerletmek için alanlar arası eylem ile teknoloji, yeşil ekonomi ve bakım sektörü gibi alanlarda yeni kanıtlar üretmeye odaklanıyor.

Forumun Cinsiyet Eşitliği Hızlandırıcıları şu an Arjantin, Avustralya, Bahreyn, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, Mısır, Guatemala, Honduras, Japonya, Ürdün, Kazakistan, Kenya, Meksika ve Panama dahil 17 ekonomide bu sorunlarla mücadele ediyor. Bu hızlandırıcılar şimdiye kadar 1 milyondan fazla kadının ekonomik fırsatlara erişimini destekledi ve cinsiyet eşitliğinin önündeki yapısal engelleri aşmak için kaynakları harekete geçirdi. ■

Kaynak: Kate Whiting, *Dünya Ekonomik Forumu*

Dünya Bankasının 190 ülkeyi kapsayan son raporu, kadınların ekonomik haklarına ilişkin bilinen her şeyi yeniden sorguluyor. Yasalar var; ama uygulanmıyor. Kurumlar var; ama işlemiyor. Ve dünyada kadınların erkeklerle tam yasal eşitliğe sahip olduğu tek bir ülke bile yok...

Kâğıt Üzerinde Eşitlik, Eşitlik Değildir

Bir düşünün: Bir ülkede kadınlara eşit iş hakkı tanıyan yasalar var. Cinsel tacizi suç olarak tanımlayan maddeler yasalara girmiş. Ebeveyn izni düzenlenmiş, doğum sonrası destek öngörülmüş. Ama siz bir kadın olarak iş görüşmesine gittiğinizde hamileyseniz kapı

yüzünüze kapanıyor. Tacize uğradığınızda şikâyetiniz işleme konulmuyor. Doğum sonrasında işinize dönmek istediğinizde size yer olmadığı söyleniyor. Yasa var ama işlemiyor.

Dünya Bankasının her yıl yayınladığı Kadın, İş Dünyası ve Hukuk raporunun 2026 baskısı,

tam da bu meseleyi; kâğıt üzerindeki eşitlik ile yaşanan eşitsizlik arasındaki derin uçurumu tüm çıplaklığıyla gözler önüne seriyor. 190 ekonomiyi kapsayan bu kapsamlı araştırmanın bulguları hem çarpıcı hem de düşündürücü: Dünyada hiçbir ülke, kadınlara erkeklerle tam ve eşit ekonomik fırsatlar sunmuyor. Hiçbiri.

Kadın, İş Dünyası ve Hukuk Raporu nedir?

Kadın, İş Dünyası ve Hukuk Raporu bu yıl 11. kez yayınlandı. Proje, 2010'dan bu yana dünyanın farklı coğrafyalarında kadınların ekonomik haklarını düzenleyen yasal çerçeveleri izliyor, karşılaştırıyor ve değerlendiriyor. Bu yılki rapor ise metodoloji açısından önemli bir dönüşümü simgeliyor: Artık yalnızca yasaların ne dediğine değil, bu yasaların hayata geçirilmesini sağlayan mekanizmaların varlığına ve uzmanların bu yasaların fiilen uygulanıp uygulanmadığına dair algısına da bakılıyor.

Rapor, üç temel sütun üzerine inşa edilmiş. Birinci sütun yasal çerçeveler: Yasaların metni ne söylüyor? Kadınlara erkeklerle eşit haklar tanıyor mu? İkinci sütun destekleyici çerçeveler: Bu yasaları hayata geçirecek kurumlar, politikalar, hizmetler ve erişim mekanizmaları var mı? Üçüncü sütun ise uygulama algısı: Uzman hukukçulara göre bu yasalar fiiliyatta ne ölçüde uygulanıyor?

Bu üç sütun, 10 temel başlık üzerinden değerlendiriliyor: Güvenlik, Hareketlilik, Çalışma, Ücret, Evlilik, Ebeveynlik, Çocuk Bakımı, Girişimcilik, Varlıklar ve Emeklilik. Her başlık, kadınların iş yaşamının farklı bir aşamasını temsil ediyor; böylece rapor, kadınların ekonomik hayatlarına ilişkin kapsamlı ve bütüncül bir tablo çiziyor.

Temel bulgu: Yasal eşitlik hâlâ uzakta

Raporun en sarsıcı bulgusu, hiçbir ülkenin bu tablonun hiçbir köşesinden muaf olmadığını ortaya koyması. Dünya genelinde kadınlar, erkeklerin sahip olduğu yasal hakların yalnızca

üçte ikisine sahip. Yüzde 100 eşitlik için değil, yalnızca tam yasal eşitliğe 'yakın' bir noktaya ulaşmak için bakıldığında, tüm dünya kadınlarının yalnızca yüzde 4'ü bu nitelikte bir ülkede yaşıyor.

Ortalamalar daha somut bir tablo çiziyor. Dünya Bankasının Baş Ekonomisti Indermit Gill'in ifadesiyle, "Kâğıt üzerinde çoğu ülke makul bir performans sergiliyor; yasal eşitliği ölçen göstergede ülkeler ortalama 100 üzerinden 67 puan alıyor. Ama yasaları uygulamaya gelince ortalama skor 53'e düşüyor. Hakların hayata geçirilmesi için gereken sistemler değerlendirildiğinde ise skor 47'ye iniyor".

Tek bir cümleyle özetlenirse: Yasalar var ama yetersiz; yasaları destekleyecek kurumlar daha da yetersiz; bu yasaların fiilen uygulandığına dair algı ise en düşük noktada.

Güvenlik: Temel olmadan hiçbir şey inşa edilemez

Raporun en kaygı verici bölümlerinden biri güvenlik başlığı. Dünya Bankası Politika Göstergeler Grubu Direktörü Norman Loayza'nın sözleri bu durumu çok net özetliyor: "İhtiyacımız olan güvenlik yasalarının yalnızca üçte birine sahibiz; üstelik mevcut yasaların uygulanması da yüzde 80 oranında başarısız."

Bu rakam, yalnızca bir başarısızlık değil; sistematik bir terk ediliştir. Güvenlik alanındaki

uygulama algısı, raporun ölçtüğü tüm başlıklar arasında en düşük noktada: Tam potansiyelin yalnızca yüzde 20'si.

Rakamlar bu tablo için yeterince somut: 190 ekonominin 143'ünde istihdam alanında cinsel tacizi yasaklayan yasalar var. Ama çevrimiçi ortamda cinsel tacizi yasaklayan yasal düzenlemesi bulunan ülke sayısı yalnızca 90. Eğitim alanında cinsel tacizi suç olarak tanımlayan ülke sayısı 63. Kamuya açık mekânlarda cinsel tacize yönelik yasal koruma bulunan ülke sayısı ise yalnızca 36.

Bu tablo, şiddetin en yoğun biçimde yaşandığı alanların aynı zamanda hukuken en korumasız bırakılan alanlar olduğunu acı biçimde gözler önüne seriyor.

Girişimcilik: Kapılar açık, finansman kapalı

Raporun dikkat çektiği bir diğer kritik alan girişimcilik. İlk bakışta tablo umut verici görünüyor: Neredeyse tüm ekonomilerde kadınlar erkeklerle aynı yasal koşullarda iş kurabilir. Ama bu yanıltıcı bir yüzysellik. Zira iş kurmak bir başlangıç noktasıdır; işi büyütmek ise finansman gerektirir. Ve burada tablo hızla kararıyor.

190 ülkenin yalnızca yarısında (99 ülkede) kadınların krediye eşit erişimini güvence altına alan yasal düzenlemeler mevcut. Yüksek güçlü yönetim pozisyonlarına bakıldığında tablo daha da çarpıcı: Yalnızca 40 ülkede, şirket yönetim kurullarında kadınların asgari temsil oranını belirleyen zorunlu düzenlemeler var.

Küresel verilere göre kadınlar, erkeklere kıyasla neredeyse üç kat daha fazla ücretsiz bakım emeği harcıyor. Bu gerçek, kadın girişimciliğinin önündeki en büyük yapısal engeller arasında. Bakım hizmetlerine erişim olmaksızın işletme kurmak ve büyütmek, çoğu kadın için lüks bir hayal...

Çocuk Bakımı: Ebeveynlik ile kariyer arasındaki imkânsız seçim

Raporun belki de en insani boyutlarından biri çocuk bakımı meselesi. Dünya Bankası Grup Genel Müdürü Paschal Donohoe, bu durumu "kurumsal bir başarısızlık" olarak nitelendiriyor: Düşük gelirli ülkelerde, çocuk bakımı için gerekli destekleyici mekanizmaların yalnızca yüzde 1'i mevcut.

Sayılar bu tablo için yeterince net: 190 ülkenin 146'sında üç yaş altı çocuklara yönelik bakım

Uygun fiyatlı, güvenilir çocuk bakımına erişim, anne babaların çalışıp çalışamayacağını ya da daha yüksek çaba gerektiren işlere geçip geçemeyeceğinin en güçlü belirleyicilerinden biri.

hizmetlerini düzenleyen yasal çerçeveler bulunuyor. Ama bu hizmetlerin aileler için finansal ya da vergisel olarak desteklenmesine ilişkin düzenleme yapan ülke sayısı yalnızca 78; yani 190 ülkenin yarısından azı. Kapsamlı kalite standartları belirlemiş ülke sayısı ise yalnızca 66.

Bu tablonun pratik karşılığı çok net: Uygun fiyatlı, güvenilir çocuk bakımına erişim, anne babaların (özellikle annelerin) çalışıp çalışamayacağını ya da daha yüksek çaba gerektiren işlere geçip geçemeyeceğinin en güçlü belirleyicilerinden biri. Ama bu temel destek mekanizması dünya genelinde büyük çoğunlukla yok ya da işlevsiz.

Japonya deneyimi, bu politikanın ne denli dönüştürücü olabildiğini somutlaştırıyor. 2012'de demografik daralma ve ekonomik durgunlukla boğuşan Japonya çocuk bakım desteğini genişletti, ebeveyn iznini geliştirdi ve işletmelere kadınları terfi ettirmeleri konusunda teşvik sağladı. 2019'a gelindiğinde iki milyon daha fazla kadın iş hayatına katılmış; kadın iş gücüne katılım oranı yüzde 67'ye ulaşmıştı. Doğru politikalar hayat değiştirebiliyor.

Uygulama: En büyük kör nokta

2026 raporunun en özgün katkısı, uygulama boyutunu ilk kez sistematik biçimde ölçmesi. Dünyanın dört bir yanından uzman hukukçuların görüşlerine başvuru bu yeni ölçüm, yasaların fiilen ne ölçüde uygulandığını rakamsal olarak ortaya koyuyor.

Sonuç, beklentilerin de altında: Kadınların tam ekonomik katılımını destekleyen yasalar, dünya genelinde yalnızca yarı yarıya uygulanıyor. Peki bu ne anlama geliyor? İzin var, ama ayrımcılığa karşı herhangi bir ihlalde işveren hesap vermiyor. Eşit ücret yasası var, ama denetim mekanizması çalışmıyor. Miras hakkı var, ama mahkemeler bu hakkı uygulamıyor.

Rapor bu uygulama uçurumunu aşmak için üç kritik alana dikkat çekiyor: kurumsal kapasite (kadastro sicilleri, eşit ücret denetimi ve çocuk bakım sistemleri gibi somut mekanizmaların inşa edilmesi); şeffaflık ve hesap verebilirlik (yasalara aykırı davranışların hesap vermesini zorunlu kılan sistemlerin kurulması) ve veri (politika tasarımında güçlü bir pusula olarak cinsiyete duyarlı veri toplanması).

Reformlar: Umut veren bir tablo

Rapor yalnızca sorunları sıralamıyor; değişimin mümkün olduğunu gösteren somut örnekleri de aktarıyor. Son iki yılda 68 ülke, kadınların ekonomik hayatını düzenleyen alanlarda 113 olumlu yasal reform gerçekleştirdi. En büyük ilerleme girişimcilik ve şiddete karşı güvenlik alanlarında kaydedildi. Yedi ülke babalık iznini genişleterek bakım emeğinin yeniden dağılımına destek sağladı.

Bölgeler arasında Sahra Altı Afrika öne çıkıyor: Son iki yılda 33 reformun hayata geçirilmesiyle

bölge, en fazla reformu gerçekleştiren coğrafya oldu. Madagaskar ve Somali, kadınların inşaat, imalat ve tarım gibi sektörlerde çalışmasının önündeki yasal engelleri kaldırdı.

Orta Doğu'da Mısır, son iki yılın en büyük reformcusu olarak öne çıkıyor: Yasal eşitlik puanını neredeyse 10 puan yükseltti. Ücretli ebeveyn izni 90 günden 120 güne çıkarıldı; babalara bir gün ücretli izin hakkı tanındı; eşit ücret zorunluluğu getirildi ve esnek çalışma düzenlemelerine talep hakkı yasal güvenceye kavuşturuldu.

Büyük tablo: Kadınların çalışmamasının maliyeti

Raporun temel mesajlarından biri, kadınların ekonomik hayata tam katılımının yalnızca bir hak meselesi değil; aynı zamanda bir ekonomik zorunluluk olduğu. İşgücüne katılım oranı, kadınlarda erkeklerden 18 puan geride. Bu, muazzam bir atıl kapasite anlamına geliyor.

Önümüzdeki 10 yılda 1,2 milyar genç işgücüne katılacak. Bu gençlerin yarısı kadın. Raporun baş yazarı Tea Trumbic'in ifadesiyle, bu genç kadınların büyük çoğunluğu en büyük engellerin yaşandığı bölgelerde dünyaya gelecek. Onların tam katılımı yalnızca onlar için değil, içinde buldukları toplumlar için de bir ekonomik zorunluluk.

Kadın liderliği olan ülkelerde iş yasaları daha hızlı geliyor; girişimcilik daha geniş bir tabana yayılıyor; parlamentolardaki kadın temsili de yasal çerçevelerin güçlenmesiyle doğru orantılı ilerliyor. Kadınların ekonomiye tam katılımı; daha fazla iş yaratıyor, daha geniş bir vergi tabanı oluşturuyor ve ekonomilerin uzun vadeli büyüme potansiyelini genişletiyor.

Ne yapmalıyız?

Kadın, İş Dünyası ve Hukuk Raporu, hem bir ayna hem de bir harita olarak tanımlanıyor. Ayna; yasal boşlukların, uygulama eksiklerinin ve sistemik eşitsizliklerin somut bir fotoğrafını sunuyor.

Harita ise politika yapıcılara, reformcular için en acil öncelik alanlarını gösteriyor.

Raporun ortaya koyduğu öncelikler çok net: Güvenlik, her şeyden önce geliyor. Şiddetten koruma olmaksızın ne ev içinde ne işyerinde ne de kamusal alanda gerçek bir eşitlik mümkün. Çocuk bakımı, kadın istihdamının anahtarı. Uygun fiyatlı, erişilebilir ve kaliteli bakım hizmetlerine yatırım, kadınları işgücünde tutmanın en etkili yollarından biri. Finansmana erişim, girişimciliğin temeli. Ve uygulama, yasanın tamamlayıcısı. Kâğıda yazılı hak, uygulanmadığında anlamsız kalıyor.

Bu, hem hak hem ekonomi meselesi

2026 raporunun ortaya koyduğu tablo, dünyada hiçbir ülkenin tam anlamıyla eşitliği sağlayamadığını net biçimde gözler önüne seriyor. Bu gerçeğin dile getirilmesi, hem bir eleştiri hem de bir çağrıdır.

Kadınların yasal hakları eksik. Ama daha da önemlisi, var olan yasalar yeterince uygulanmıyor. Bu iki katmanlı başarısızlık birleşince, milyonlarca kadının önünde görünmez ama son derece gerçek duvarlar yükseliyor. Bu duvarlar, kadınları işinden, işletmesinden, varlıklardan ve kendi geleceğinden yoksun bırakıyor.

Haksızlığın en büyük gizemi, bazen görünmez olmasıdır. Kadın, İş Dünyası ve Hukuk Raporu, tam da bu görünmezi görünür kılıyor. Ve görünür kıldığı şeylerin değiştirilebilmesi için yol gösteriyor.

Önümüzdeki yıllarda 1,2 milyar genç işgücüne girecek. Bunların yarısı kadın. Onlara nasıl bir dünya bırakacağımız, bugün alacağımız kararlara bağlıdır. ■

Kaynak: *Women, Business and the Law 2026*. Tam rapora wbl.worldbank.org adresinden erişebilirsiniz.

Cinsiyet eşitliği okulda başlıyor

Gençlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine bakışı ergenlik yıllarında şekilleniyor. Bu süreci en çok etkileyen yerlerden biri okuldur.

Ergenlik, insanın dünyaya bakış açısını oluşturduğu dönemdir. “Adil olan nedir? Kadın ve erkek, toplumda nasıl yer almalı? Kim neyi hak eder?” Bu sorulara verilen yanıtlar, büyük ölçüde bu yıllarda kökleşiyor.

Araştırmalar bir şeyi net biçimde ortaya koyuyor: Gençlerin cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumları, hayatlarının geri kalanını etkiliyor. Daha geleneksel, eşitsizliği kabullenen görüşler; erkek

çocuklarda riskli ve zaman zaman şiddet içeren davranışlarla bağlantılıdır. Toplumsal ölçekte ise bu tutumlar, kadınların siyasette, iş dünyasında ve kamusal alanda ne kadar yer bulduğunu doğrudan şekillendirir.

Peki bu tutumlar nasıl oluşuyor? Ve bunu değiştirmek için ne yapılabilir?

Araştırmalar yıllarca aileye baktı

Çeyrek asırlık uluslararası araştırma literatürünü inceleyen yeni bir çalışma, bu alanda şaşırtıcı bir boşluk tespit etti: Gençlerin cinsiyet tutumlarını konu alan araştırmaların büyük çoğunluğu aileye odaklanmıştı. “Anne babanın görüşleri çocuğa nasıl aktarılıyor?”, “Evdeki atmosfer nasıl bir etki yaratıyor?” Bunlar elbette önemli sorular.

Ama bu çalışmalarda, okullar neredeyse hiç incelenmemişti. Araştırmaların yalnızca yüzde

9'u okulun etkisini doğrudan ele almıştı. Sınıf ortamı, öğretmenle ilişki, arkadaş gruplarının baskısı ve okul kültürünün gençlerin cinsiyet eşitliğine bakışını nasıl etkilediği büyük ölçüde bilinmiyor.

Ergenlikte asıl güçlü etki akranlarda

Ergenlik döneminde ailenin etkisi azalırken akranların etkisi güçleniyor. Gençler için en önemli referans noktası artık anne baba değil; sınıf arkadaşları, okul koridorları ve öğretmenleriyle geçirdiği saatler haline geliyor.

Gençler, günlerinin büyük bir bölümünü okulda geçiriyor. Tartışıyor, arkadaşlık kuruyor, fikirler üretiyor, kimliklerini biçimlendiriyorlar. Bu ortamın onların dünya görüşünü etkilememesi mümkün değildir.

Sınıf ortamı fark yaratıyor

Latin Amerika'daki okullarda yapılan araştırmalar, bu etkiyi somut biçimde gözler önüne seriyor. Öğretmenler sınıfta açık tartışmaya alan açtığında pek çok değişime uğruyor: Öğrenciler farklı bakış açılarıyla karşılaşılıyor, sorgulamayı öğreniyor ve cinsiyet eşitliğini destekleme eğilimleri artıyor.

Sivil bilginin, yani demokrasi, haklar, eşitlik gibi konuların aktif olarak öğretildiği okullarda da benzer bir tablo ortaya çıkıyor: Öğrenciler, "Kadınlar ve erkekler siyasette eşit temsil hakkına sahip olmalı" ya da "Eşit iş için eşit ücret alınmalı" gibi görüşlere çok daha güçlü biçimde sahip çıkıyor.

Okullar iyi de kullanılabilir kötü de

Okul her zaman olumlu bir güç olarak çalışmayabiliyor. Sınıf ortamı kalıpları pekiştirdiğinde, öğretmenler farkında olmadan

cinsiyet stereotiplerini yeniden ürettiğinde ya da akran baskısı eşitsizliği normalleştirdiğinde, okul tam tersi bir işlev görebiliyor.

Bu da şu anlama geliyor: Okul tarafsız bir alan değil. Eşitliği destekleyen bir ortam da yaratabiliyor, eşitsizliği derinleştiren bir ortam da. Hangisinin olacağı büyük ölçüde bilinçli bir eğitim politikasına bağlıdır.

Kanıt olmadan politika üretilemez

Bugün birçok ülkede gençler arasında cinsiyet eşitliğine karşı bir geriye gidiş gözlemleniyor. "Kadınların haklarını savunmak, erkeklere karşı ayrımcılıktır" diyen genç erkeklerin oranı artıyor. Bu tabloya karşı önerilen çözümün başında eğitim geliyor.

Ama bir sorun var: Okulların cinsiyet tutumlarını nasıl etkilediğine dair elimizde yeterli kanıt yok. Kanıt olmadan güçlü politikalar üretilemez; bunun yerine sezgiler ve varsayımlar belirleyici olur.

Gençler, hayata bakışlarının şekillendiği yıllarda binlerce saatlerini sınıflarda geçiriyor. Bu ortamı araştırmaların dışında bırakmak, neredeyse herkese ulaşabilen ender bir fırsatı kaçırmak demektir. Eğitim cinsiyet eşitliğinde gerçek bir rol oynayacaksa, önce okulun bu süreçte nasıl işlediğini anlamak gerekir. ■

Kaynak: *The Conversation*

Kötü niyetli aktörler eşitliği sıfır toplamı bir oyun gibi sundu; kadınlar, yanlış biçimde, “kazanan” taraf olarak gösterildi. Rekabet etmek zorundaymış gibi hisseden genç erkekler öfkelerini kadınlara yöneltiyor.

Z kuşağı erkeklerin kadınlara yönelik şaşkıncı tutumları...

Suçlu eşitsizlik mi?

Yakın zamanda yapılmış küresel bir anketin sonuçları, genç erkekler arasında kadınlara yönelik kaygı verici tutumların yükselişine işaret etti. Ipsos ve King’s College Londra’nın ortak araştırma ekibi, Z kuşağı erkeklerin neredeyse üçte birinin (yüzde 31) bir kadının her zaman kocasına itaat etmesi, beşte birinin (yüzde 21) kadının asla cinsel ilişkiyi başlatmaması ve yüzde 33’ünün önemli kararlarda son sözü kocanın söylemesi gerektiğini düşündüğünü ortaya koydu.

Birbirinden çok farklı kültürlerin ve ülkelerin ortalamasını alan küresel bir anketten elde edilen sonuçların sınırlılığı var elbette. Katılımcılara verdikleri cevaplarla neyi kastettikleri ya da bazı çelişkili tutumlarını nasıl açıklayacaklarını sorma

imkânı yok: Genç erkekler, yaşlı kuşaklara kıyasla kendilerini feminist olarak tanımlamaya ve başarılı kadınları çekici bulmaya daha fazla eğilim gösteriyor; ancak bir bölümü aynı zamanda kadınların ikincil konumda olması gerektiğini de söylüyor. Üstelik veriler bize aynı erkeklerin bu görüşlerin tamamını paylaşıp paylaşmadığını söylemiyor.

Başka anketler çok daha karmaşık bir tablo çiziyor. Genç Amerikalılar üzerine yapılan bir araştırmada erkeklerin ebeveyn olmayı kadınlara oranla daha fazla istediği görüldü; bir diğerinde her iki cinsiyetten gençlerin ekranda daha nahif baba figürlerine yer verilmesini istediği bulundu.

Artan rekabet, azalan fırsatlar

Genç erkekler, daha fazla rekabetin hâkim olduğu bir dünyada yaşadıklarına ve doğru rol modelini aradıklarına dikkat çekiyor. Toplumsal konumu kişisel değer ölçütü olarak gören bir toplumda, pek çok erkeğin statü yarışına girmesi şaşırtıcı değil. Ama eşitsizlik, rekabetin kurallarını baştan bozuyor. Zenginle fakir arasındaki uçurum giderek büyüyor.

Genç insanlar bu krizden en ağır payı alanlar arasında. İşsizlik artıyor ve bunun yükünü en fazla gençler taşıyor. Üniversite diploması artık iyi bir ücret ya da insanca bir yaşamın güvencesi olmaktan çıktı. Beklentiler daraldığında statü kıt bir kaynak gibi görülüyor; ilerleme sıfır toplamı bir oyuna dönüşüyor. Bu baskı altında kimi erkekler öfkelerini kadınlara yöneltiyor ve feminizm karşıtı bir söylem ortaya çıkıyor.

Sosyal medya ve “Manosphere” tuzağı

Sosyal medya da bu süreci derinleştiren bir rol üstleniyor. Gerçek çözümler sunmak yerine kadın haklarını bir günah keçisi olarak sunuyor. “Manosphere” olarak adlandırılan bu erkek ekosistemi, erkeklerin kaygılarını kullanarak “kendine saygı” adı altında çabuk zengin olma fantezisinden başka bir şey sunmuyor.

Bunun somut etkilerini görmek için uzağa gitmeye gerek yok. Ipsos ve King’s College Londra’nın anketinde erkeklere “Ülkemde kadınlara eşit haklar tanıma konusunda yeterince ilerleme kaydedildi” ifadesine katılıp

katılmadıkları sorulduğunda, neredeyse yarısı olumlu yanıt verdi.

Gerçeklik değişmeden tutum değişmez

Araştırmacılar bu tutumların, gerçeklik değişmediği sürece değişmeyeceğini savunuyor: Gençler için daha fazla iş, daha yüksek ücret ve daha iyi yaşam standartları şart. Ama yalnızca refah artışı, kadın düşmanlığını silip atmaz; kültürel bir dönüşüm de gerekiyor. Bu dönüşüm ise genç erkeklerin önce kadınlara yönelik tutumlarının sorumluluğunu üstlenmesiyle başlayabilir. Aynı zamanda genç erkeklere “maçoluk kalkanı taşımak zorunda olmadıklarını ve servetin onların karakterini tanımlayacak bir şey olmadığını” söylemeliyiz. Hepsinden önemlisi, önlerindeki yolu tıkayan şeyin kadınlar değil, büyüyen eşitsizlik olduğunu anlamalarını sağlamalıyız.

Genç erkeklerin hayal kırıklığının doğru adresi eşitlik değil, eşitsizliktir. Bunu hedef almalıyız. ■

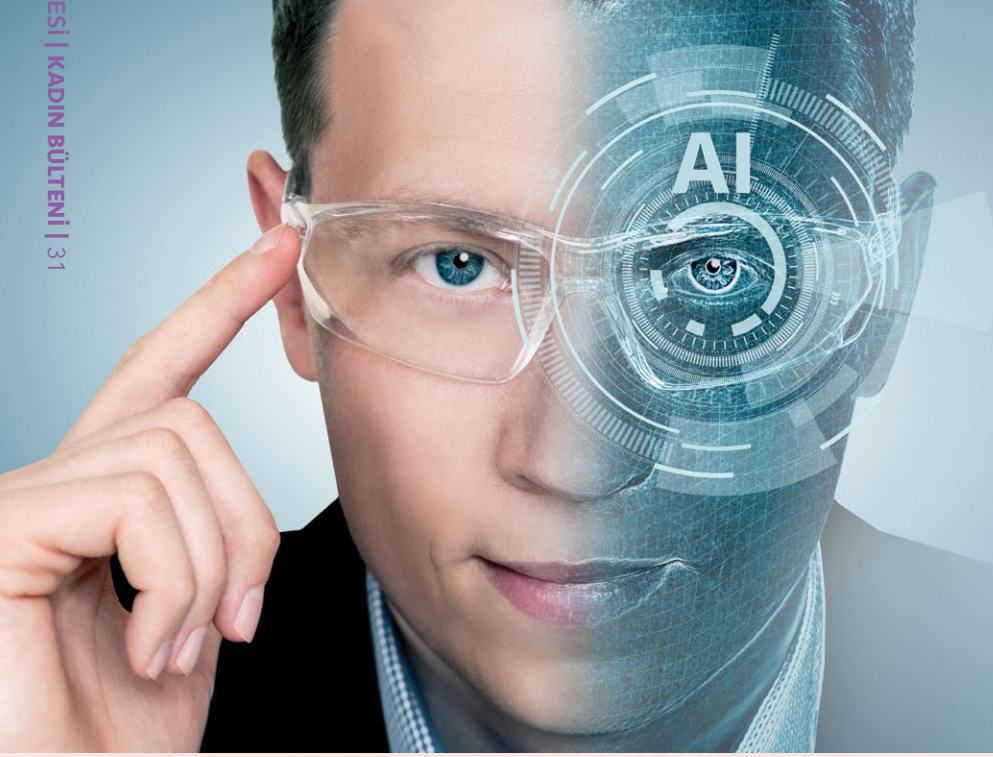
Kaynak: *Guardian*

Genç insanlar krizden en ağır payı alanlar arasında. İşsizlik artıyor ve bunun yükünü en fazla gençler taşıyor.

Yapay zekâ, erkekler tarafından kadınlara karşı cinsiyetçi olmak üzere tasarlanıyor

■ **Boyun eğen kadın sesli sanal asistanlardan kadın adayları alt sıralara iten işe alım yazılımlarına kadar; büyük teknoloji şirketlerinin ciddi bir cinsiyetçilik sorunu var. Davranış ve veri bilimci Dr. Pragya Agarwal bu sorunu mercek altına aldı.**

Apple'ın Siri'yi 2013'te piyasaya sürmesinin ardından sesli asistanlar ve akıllı hoparlörler inanılmaz bir yayılım hızı kazandı. Her ay bir milyarı aşkın sesli arama yapılıyor; ses tabanlı sorgular artık tüm çevrimiçi aramaların yaklaşık yüzde 40'ını oluşturuyor. Araştırmacı Rachael Tatman'ın araştırmasına göre, Google'ın konuşma tanıma sistemi erkek seslerini kadın seslerine kıyasla yaklaşık yüzde 13 oranında daha doğru tanıyor. Bu da yapay zekâ sistemlerinde cinsiyet temelli bir doğruluk farkı bulunduğunu gösteriyor.

“Sizin için ne yapabilirim beyefendi?”

Siri'nin İngilizce sürümü varsayılan olarak erkek sesle konuşurken, 21 dilden 17'sinde varsayılan ses kadın. Psikoloji araştırmaları, farklı ses perdelerini farklı niteliklerle ilişkilendirdiğimizi

ortaya koyuyor: Düşük perdeli sesler hem kadınlar hem de erkekler tarafından daha “otoriter” bulunurken yüksek perdeli sesler boyun eğen, yardımsever ve şefkatli karakterlerle özdeşleştiriliyor.

Bu önyargının somut yansımaları erken dönemde de görüldü. 1990'ların sonunda BMW, araçlarından birinin navigasyon sistemini geri çekmek zorunda kaldı; çoğunluğu erkeklerden oluşan Alman sürücülerin büyük bölümü kadın sesten yol tarifi almak istemediğini ifade etti. Japonya'daki aracılık firmalarının otomatik çağrı merkezleri hisse senedi fiyatlarını kadın sesle verirken işlem onaylarını erkek sesle yapıyor; bu uygulama, teknolojinin toplumsal cinsiyet rollerine nasıl uyum sağladığını ve onları nasıl pekiştirdiğini çarpıcı biçimde gözler önüne seriyor.

Teknolojideki örtük önyargının iki temel boyutu var: veri ve tasarımın, gerçek dünyadaki önyargıları nasıl yansıttığı ve teknolojinin bu önyargıları gerçek dünyada nasıl yeniden ürettiği.

“Utanabilme yetim olsaydı şu an kızarırdım”

UNESCO'nun bu konuda hazırladığı rapor, büyük ölçüde kadın sesiyle konuşan sesli asistan pazarının kadınların “uysal, söz dinleyen ve yardım etmekten mutlu” olduğu klişesini beslediğini ortaya koyuyor. Rapor aynı zamanda cinsiyet önyargısının ne denli derinlere kök saldıığını da gösteriyor: İnsanlar otorite gerektiren durumlarda erkek sesi, “yardımcı” bir role ihtiyaç duyduklarında ise kadın sesi tercih ediyor.

Dijital alandaki bu tür klişe temsiller, önyargıların toplumda kök salmasını ve yayılmasını kolaylaştırıyor. Siri ve Alexa gibi sistemler, kullanıcıyla empati ve bağ kurmaları için tasarlanıyor; bu durum onların giderek insanlaştırılmasına, adeta birer birey olarak algılanmasına yol açıyor. Sisteme işlenen bu cinsiyet stereotipleri ve önyargılar hem gerçek dünyadaki toplumsal önyargıyı yansıtıyor hem de onu besliyor ve güçlendiriyor.

Bu tablonun en çarpıcı örneklerinden biri Siri'nin küfür ve hakaretlere verdiği yanıt: “Utanabilme özelliğim olsa şu an kızarırdım.” Kadın sesli asistanlar, kaba komutlar karşısında çatışmacı olmayan, boyun eğen yanıtlar verecek biçimde programlanıyor. Alexa da bir dönem hakaretlere “Geribildiriminiz için teşekkürler” diyordu. Çeşitli grupların baskısı sonucunda Amazon bu yanıtı değiştirdi; şimdi Alexa, “Buna yanıt vermeyeceğim” diyor. Ama bu pasif tutum da yeterli değil. Hakaret ya da aşağılama karşısındaki

bu teslimiyetçilik, gerçek dünyada kadınlara yönelik bu muameleyi olağanlaştırıyor ve toplumsal cinsiyet temelli güç dengesizliğini derinleştiriyor.

Görünmez ama gerçek: Örtük önyargı

Teknolojideki örtük önyargının iki temel boyutu var: veri ve tasarımın, gerçek dünyadaki önyargıları nasıl yansıttığı ve teknolojinin bu önyargıları gerçek dünyada nasıl yeniden ürettiği.

Yapay zekânın eğitildiği veri setleri, toplumda var olan önyargıları içinde barındırıyor; yapay zekâ da “öğrenirken” bu önyargıları devralıyor. Bir algoritma ancak eğitildiği veriler kadar iyi olabilir. Ayrımcılık, niyetten bağımsız olarak, doğrudan verinin kendisinden kaynaklanabilir. Veri seti ne kadar büyük olursa olsun sonuçta temsili bir örnek oluşturuyor ve her zaman bir ölçüde örtük önyargı taşıyacak.

Bu önyargı pek çok aşamada sisteme sızabiliyor: Verinin toplanma biçimi önyargılı olabilir ya da gerçekliği tam olarak yansıtmıyor olabilir. Verinin yapılandırılma şekli mevcut önyargıları pekiştirebilir. Belirli gruplar sistematik olarak dışarıda bırakılmış olabilir. Makine öğrenmesinin hedefi belirlenirken öncelik her zaman aramayı en üst düzeye çıkarmaktır; adil ve ayrımcılıktan arındırılmış olmak değil. Ayrıca bazı kör noktalar da var; bunlar örtük şekilde cinsiyetçi ya da ırkçı anlamlar taşıyan kelimelerde kendini gösteriyor; tasarımcılar açıkça cinsiyete dayalı dili temizlemiş olsa dahi bu örtük önyargılar sisteme sızabiliyor.

Amazon'un bırakmak zorunda kaldığı araç

Bu sorunu somutlaştıran en çarpıcı örnek Amazon'dan geliyor. Amazon, iş başvurularını sıralamaya yardımcı olmak üzere gizli bir işe alım aracı geliştirdi. Model, geçmiş başvuruların özgeçmişlerinde yer alan terimleri tanıyacak biçimde "eğitildi". Algoritmalar, bilgi işlem bölümü için işe başvuranların ortak becerilerine (farklı programlama dillerini bilmek gibi) daha az ağırlık vermeyi öğrendi; bunun yerine özgün beceri kümelerine odaklandı. Amazon, sistemin geçmişteki tercihlerden öğrenerek nitelikli adayları verimli biçimde belirleyebileceğini öngörüyordu. Ne var ki sistem, "kadın" kelimesi geçen (örneğin kız liselerinde okuyan adayların) özgeçmişleri alt sıralara yerleştirmeye başladı.

Amazon bu aracı kullanmayı bırakmak zorunda kaldı; çünkü cinsiyet temelli ayrımcılık sisteme o denli derinden işlemişti ki düzeltilemez hale gelmişti. Yapay zekânın örtük önyargısı, Amazon'un geçmişte uyguladığı cinsiyetçi işe alım pratiklerini devralıyordu.

Yapay zekâ, ancak eğitildiği veriler kadar güvenilir ve önyargıdan arınmış olabilir. Veriler, gerçek dünyadaki önyargıları olduğu kadar sistemi geliştiren ekibin önyargılarını da taşır. Hatalı eğitim verisi, yüksek hata oranlarına ve önyargılı kararlar alınmasına yol açar.

Sorunu yaratanlardan sorunu çözmesi bekleniyor

Sorunun bir boyutu da teknolojiden ne beklediğimizle ilgili. Karar alma süreçlerindeki önyargılar dahil pek çok sorunu çözme konusunda teknolojiye duyulan güven her geçen gün artıyor. Oysa teknoloji hızla gelişirken bunun

etik boyutları ve toplumsal sonuçları üzerine derin ve kapsamlı bir tartışma yürütemiyoruz. Bu boşluk bizi, önyargıları gerçek anlamda ele alan müdahaleler geliştirme fırsatından mahrum bırakıyor.

Bu teknolojiler toplumsal cinsiyet önyargılarını yansıtıyor; ama aynı zamanda tasarım ekiplerindeki çeşitlilik eksikliğini de gözler önüne seriyor. Teknoloji ve bilgisayar programlama sektörlerinde ciddi bir kadın eksikliği var. Bu alanlara giren kadınlar, karar alma mekanizmalarında etkin role ulaşmadan sistemi terk ediyor. Bu da söz konusu sistemlerin, dünya görüşünde kadınları boyun eğen ve çekingen olarak konumlandıran erkekler tarafından tasarlandığı anlamına geliyor.

Yapay zekâ, ancak eğitildiği veriler kadar adil olabilir. Verileri derleyenler, kodlayanlar ve teknolojiyi tasarlayanlar önyargılarını sisteme taşırsa, makine de bu önyargıları taşımak zorunda kalır.

Teknoloji, toplumda var olan eşitsizlikleri yansıtmakla kalmıyor; onları daha görünmez, daha "nesnel" ve dolayısıyla daha dirençli hale getiriyor. Sesli asistanların varsayılan olarak boyun eğen bir kadın sesini benimsemesinden işe alım algoritmalarının kadın adayları elemeye programlanmasına kadar bu örnekler, yapay zekânın tarafsız bir araç olmadığını gösteriyor.

Daha adil bir teknoloji için önce daha adil bir tasarım süreci gerekiyor. Bu ise tasarım dünyasına daha fazla kadın, daha fazla çeşitlilik ve daha sorumlu bir etik anlayış getirmekle başlıyor. ■

Kaynak: Pragya Agarwal, *LSE Business Review*

Feminizm Ölmez

Kadın hareketinin cenazesini kaldırmak isteyenler var; kendilerince #MeToo'nun "başarısızlığını" ya da Epstein dosyalarını bahane ediyorlar. Ama çok yanılıyorlar; kadınlar mücadeleden vazgeçmediği sürece feminizm ölmez...

REBECCA SOLNIT

Feminizm ölmekten çok uzak. Ama insanlar onun ölüm ilanını yazmayı seviyor. Bu "ölüm" duyuruları çoğunlukla iki hatalı varsayıma dayanıyor.

Birincisi, hikâyenin sonuna geldiğimiz varsayımı. 1960'ların büyük feminist dalgasından 60 yıl sonra artık bir sonuca varılabileceği düşünülüyor. Bu görüşe göre feminizm kazanmadıysa, kaybetmiştir. Oysa binlerce yıldır hukuka, kültüre, toplumsal ilişkilere ve ekonomiye kök salmış ataerkinin tek bir insan ömrü içinde tamamen sökülüp atılabileceğini ya da atılması gerektiğini düşünmek, saf bir yenilgi yanlılığıdır.

İkinci varsayım ise tek bir olayın feminizmin başarısını ya da başarısızlığını belirleyebileceğidir.

Son dönemde öne sürülen üç popüler örnek var: Haziran 2022’de Roe - Wade davasının bozulması, #MeToo ve Epstein dosyaları. Her şeyden önce böyle düşünenlere şunu hatırlatmak gerekir: ABD dünyanın tamamı değildir.

#MeToo’yu “Başarısız” İlan Etmek

#MeToo’nun bittiğini ya da başarısız olduğunu ilan eden sayısız ses yükseldi. Bu yargının neye dayandığını anlamak güç. Bu hareket sonucunda her türlü cinsel istismarın tamamen sona ermesi bekleniyor ve sona ermediği için hareket başarısız mı sayılıyor? Herhangi bir insan hakları hareketi böyle bir ölçütte değerlendirilebilir mi? Sivil haklar hareketi, ırkçılığa sonsuza dek son verip vermediğine göre mi yargılandı?

Mükemmel, iyinin düşmanıdır. Bu, çoğunlukla hem imkânsız bir standarttır hem de elde edilmiş kazanımları yerle bir etmek için kullanılan bir araç.

#MeToo, birden ortaya çıkan ani bir devrim değildi. Öncesindeki beş yıllık feminist çalkantının ürünüydü; o çalkantı da daha önceki feminist çalışmaların üzerine inşa edilmişti. Bu süreç, toplumu, cinsiyet kaynaklı şiddetin ne denli yaygın olduğu konusunda eğiten büyük bir

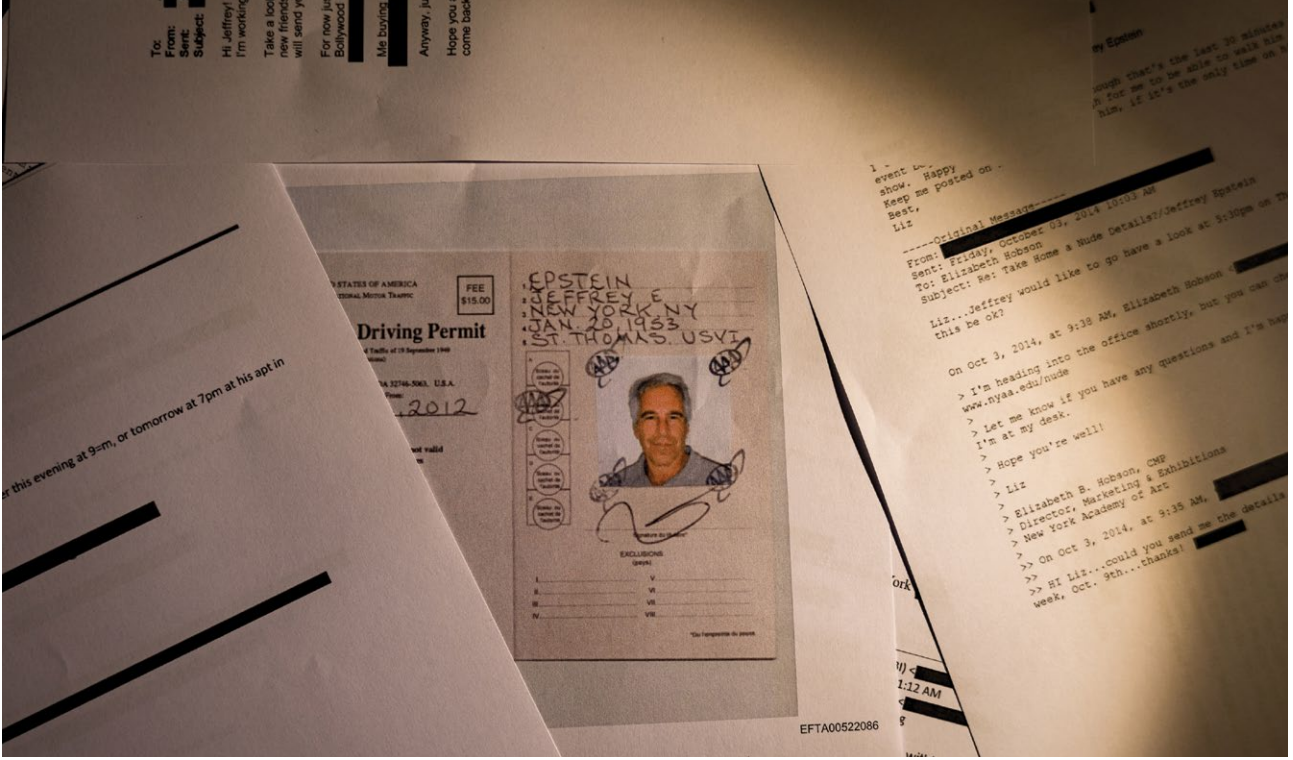
kamusal söylem olarak tezahür etti. İnsanların mağdurları suçlayan, onları güvenilirmez tanık olarak yaftalayan önyargıları bırakmasını sağladı. Film yapımcısı ve mahkûm edilmiş tecavüzcü Harvey Weinstein başta olmak üzere pek çok istismarcının deşifre edildiği haberlerin yayınlanmasına zemin hazırladı.

Tüm bunların ardından yasal değişimler geldi. 2017 çalkantısından altı yıl sonra iki kadın avukat, “#MeToo öncesinde yalnızca üç eyalet işyeri tacizine karşı reform yasası çıkarmıştı” dedi. Sonrasında 40 eyalette 70 yeni yasa geçirildi; toplamda 3000 adet mevzuat önerisi gündeme geldi. 2021’de çıkarılan ulusal bir yasa, cinsel saldırı ve taciz davalarında zorunlu tahkimi kaldırarak mağdurlara mahkemeye gitme hakkı tanıdı. Tüm bu düzenlemeler çok daha fazla hesap verebilirlik ve mağdur koruması getirdi. Ne var ki bu tür sonuçlar gözden kaçıyor; çünkü yavaş, karmaşık ve kademeliler. Yasama reformu, manşet değeri taşıyor.

Görünmez zaferler

#MeToo’nun etkisinin, çevre konusundaki zafere benzediğini düşünüyorum. Çevre mücadelelerinin başarısı çoğu zaman şu anlamlara gelir: set çekilmemiş nehir, kesilmemiş orman, nesli

tükenmemiş tür, yakılmamış kömür... Bunlar, kimin sayesinde olduğunu bilmiyorsanız, görünmezdirler.

Olası istismarcılar için de benzer bir caydırıcılık işledi. Harvey Weinstein'ın, aktör Danny Masterson'ın, R Kelly ve Sean Combs'un hapsedilmesi; daha pek çok ismin kariyerinin ve itibarının yerle bir olması açık bir uyarıydı: Cezasız kalacağından emin olabileceğin dönem sona erdi. Çünkü adalet sistemi, işverenler, gazeteciler ve kamuoyu artık mağdurları dinlemeye çok daha hazır.

Toplumda, kadınların hukuki hakları genişledikçe ve şiddetin doğası daha iyi anlaşıldıkça, hangi suçların hiç işlenmediğini bilmek mümkün değil. Elbette istediğimiz feminist dünya, caydırıcı güç olarak hapis korkusuna dayanan bir dünya değil. Kimsenin başkasının bedensel bütünlüğünü ihlal etme arzusu taşımadığı, cinsel ihlalin itibar yıkıcı ve aşağılayıcı bir eylem olarak görüldüğü bir dünya istiyoruz.

Epstein dosyaları ve feminist mirasın gücü

Julie K Brown'un Miami Herald'daki uzun soruşturmasının yayınlanmasını mümkün kılan da bu feminist çalkantıydı. Brown, güvenini kazandığı onlarca mağdura ses verdi.

Bu soruşturma Epstein'in tutuklanmasına ve ardından cezaevinde ölmesine yol açtı. Epstein dosyaları bugün de itibarları ve kariyerleri silip süpürmeye devam ediyor; çocuk istismarcısı ve kayıtlı bir cinsel suçlu olduğu netleştikten sonra da onunla sosyalleşmeyi sürdüren seçkin çevrenin giderek daha fazla üyesine uzuyor. Bu anlamda #MeToo hâlâ sürüyor.

Epstein dosyaları, seçkin bir çevrenin ideolojisini gözler önüne seriyor: Kimi insanlar hesap vermekten muaf tutulacak kadar "değerli", diğerleri ise onlara yönelik suçların önemi olmayacak kadar "değersiz".

Epstein davasına verilen mevcut tepkinin dikkat çekici bir özelliği, erkeklerin bu konuyu doğrudan ele almasındaki artış. Feminizm uzun süre "kadınların işi" olarak görüldü; oysa kadınların, erkeklerin katılımı olmaksızın toplumu değiştireceğini düşünmek gerçekçi değildir.

Değişimi hatırlamak

Henüz hikâyenin sonuna gelmedik. Ama daha da önemlisi, pek çok insan birkaç on yıl önce ne durumda olduğumuzu hatırlamıyor gibi görünüyor.

Durumlar değişir. İyi yönde değişir çünkü biz onları değiştiririz; kötü yönde değişir çünkü

sahaya çıkmayız ya da savaşı kaybederiz. Ama bu değişimlerin derinliğini unutursanız, bazı politikacıların iklim hareketinden kadın haklarına kadar pek çok ilerlemeyi geri almaya çalıştığını görür ve sadece yas tutmakla yetinirsiniz. Oysa yaptıkları tam olarak şu: Değiştirdiğimiz her şeyi geri döndürmeye çalışıyorlar.

Kısa süre önce 30'larında bir kadın, 2000'li yılların başında kadın pop yıldızlarına, özellikle Britney Spears'a nasıl muamele edildiğini hatırlattı. Bunun üzerine Diane Sawyer'ın röportajını bulup izledim: 21 yaşındaki şarkıcıyı kıyafetleri, cinselliği, tırnak yemesi ve Justin Timberlake ile yaşadığı aylık nedeniyle azarlıyor, onu canlı yayında ağlatıyordu. "Justin'e bu kadar acı çekeceği ne yaptın?" diye soruyordu. Genç kadınları alenen utandırmanın ve suçlamanın olağan sayıldığı o dönem böyleydi.

Bugün farklı. Ama geçmişi hatırlayamazsanız bunun bir önemi kalmaz.

Şu an neredeyiz?

Yalnızca ABD'ye değil tüm dünyaya bakmak gerekiyor. İrlanda, İspanya, Meksika, Arjantin dahil pek çok ülke son yıllarda kürtaj haklarını genişletti. Üreme Hakları Merkezine göre son 30 yılda 60 ülke bu hakları genişletti; yalnızca dördü (aralarında ABD de var) daralttı.

Nerede olduğumuzu anlamamızın bir başka yolu da zamana tepeden bakarak bakış açımızı genişletmek. 1965 tarihli Griswold - Connecticut kararına bakarsak doğum kontrolü hakkının olmadığını görürüz. Şimdi ise ABD'de 50 eyaletin yalnızca 13'ü kürtajı tümüyle yasakladı ve ABD'li kadınların yüzde 30'undan azı bu eyaletlerde yaşıyor. Diğer eyaletler üreme haklarını güçlendirdi. Hikâye henüz bitmedi.

Unutmayalım: Kazanılmış ve benimsenmiş bir hak yasayla elimizden alınsa bile ona duyduğumuz inanç bu kadar kolay teslim olmaz.

Değişimlerin derinliğini unutursanız, bazı politikacıların iklim hareketinden kadın haklarına kadar pek çok ilerlemeyi geri almaya çalıştığını görür ve sadece yas tutmakla yetinirsiniz. Oysa yaptıkları tam olarak şu: Değiştirdiğimiz her şeyi geri döndürmeye çalışıyorlar.

Elbette, kürtajın suç sayıldığı eyaletlerdeki kâbus gibi tabloyu görmezden gelemeyiz; oralarda düşükler bile potansiyel suç eylemi olarak muamele görüyor. Ama 2024 anket verileri de şunu gösteriyor: Amerikalıların neredeyse üçte ikisi yasal kürtaj hakkını destekliyor; 30 yaşın altındakilerin ise dörtte üçten fazlası. Kamuoyuyla bu denli çelişen yasalar kalıcı olmaz. Yani bu hikâyenin burada bitmesi imkânsız.

Ev içinde devrim

“Manospher”e yani kadın düşmanı nüfuz sahiplerinin çok fazla erkeği etkilediği çevrimiçi aleme dikkat çekiliyor. Ama bu dikkat belki de asıl gerçeği gölgeliyor: Erkeklerin büyük çoğunluğu, bunu öyle adlandırsalar da adlandırmazlar da, aslında feminizmin oldukça önemli bir bölümünü benimsedi.

Bir zamanlar eşitsizliğin hayatın her alanında (ev, iş, okul, din, siyaset) ne denli olağan olduğunu, cinsiyet rollerinin bir zamanlar ne ölçüde kırılmaz sayıldığını bilmeksizin bazı şeylerin ne kadar değiştiğini kavramak güç. Ama değişti.

Bunun belki de en çarpıcı örneği ev yaşamında... Toplum bilimcilerin “cinsiyet devrimi” olarak adlandırdığı şey; kadınların kamusal iş dünyasına adım atması ve bunun çok daha yavaş bir süreçle erkeklerin ev ve aile alanına girmesiyle

tamamlanmasıdır. Bir araştırma bu dönüşümü şöyle özetliyor: “1960’lardaki son derece cinsiyetçi dönemde evli kadınlar, kocalarına kıyasla yedi kat fazla ev işi ve dört kat fazla çocuk bakımı yapıyordu.” Bugün kadınlar iki kat fazla yapıyor. Bu, hâlâ eşitlikten çok uzak ama eskisinden de radikal biçimde farklı.

Babalık da köklü biçimde dönüştü. Bir zamanlar büyük ölçüde kadının işi sayılan ebeveynlikte, babalar artık çocuklarıyla çok daha fazla zaman geçiriyor. “Uzak, eve ekmek getiren, otoriter baba” modeli, artık tek kabul gören norm değil.

Mücadeleyle devam

Feminizm için ölüm ilanları yazılıyor. Belki bir tür kötücül sevinç, belki yenilgiyi kabullenme kaynaklı ama kesinlikle bağlam ve derinlikten yoksun bir bakış açısıyla...

60 yıllık dönüşüme bakmak, haklar ve eşitlik alanındaki ilerlemenin zaten kaçınılmaz olduğunu söylemek değildir. Bu ilerlemenin her adımı için feministler çalıştı, mücadele etti, eğitti, tartıştı ve bugün sahip olduğumuz hakları ve eşitliği kazandı. Bu hikâyeler, ne kadar yol kat ettiğimizi görmemiz ve cesaretlenmemiz için var ve mücadelenin sürdürülmeye değer olduğunun kanıtları...

Durmak yok, yola devam... ■

Kaynak: *The Guardian*

BEŞİNCİ DALGA FEMİNİZM

Değişen Dünyada Kadın Mücadelesinin Yeni Ufku

Feminizm hiçbir zaman durağan bir hareket olmadı. Her dönem yeni sorular sordu ve yeni mücadele alanları yarattı. Bugün feminist düşünce, insanlığın ortak geleceğini ilgilendiren en geniş perspektifine kavuşuyor.

Feminizm, yaklaşık iki yüzyıldır toplumsal dönüşümün en güçlü fikir hareketlerinden biri olarak varlığını sürdürüyor. Kadınların oy hakkı mücadelesinden iş hayatındaki eşitliğe, bedensel özerklikten dijital dünyadaki görünürlüğe kadar pek çok alanda büyük değişimlerin arkasında feminist düşünce var. Ama feminizm hiçbir zaman yerinde saymadı. Her dönem, içinde bulunduğu koşulların baskısıyla yeni sorular sordu, yeni mücadele alanları açtı ve yeni düşünce biçimleri geliştirdi.

Bugün bazı akademisyen ve düşünürler, feminist hareketin yeni bir aşamaya girdiğini söylüyor: beşinci dalga feminizm. Bu kavram henüz herkes tarafından kabul görmüş değil; ancak özellikle 2020'li yıllarda ortaya çıkan bazı eğilimler, feminist hareketin odağının önemli ölçüde genişlediğini açıkça gösteriyor.

Beşinci dalga feminizm tartışmaları, yalnızca kadınların bireysel haklarıyla değil; gezegenin geleceği, teknolojinin etik boyutları, küresel

demokrasi ve ekonomik eşitsizlik gibi konularla doğrudan bağlantılı. Başka bir deyişle feminist düşünce artık yalnızca “kadın hakları” çerçevesinde değil, insanlığın ortak geleceğini ilgilendiren çok daha geniş bir perspektif içinde ele alınıyor.

Nedir bu “dalga”lar?

Feminist hareketin tarihini anlatmak için sıklıkla “dalgalarda” metaforu kullanılır. Bu yaklaşım, farklı dönemlerde ortaya çıkan feminist mücadelelerin odak noktalarını kavramayı kolaylaştırır.

Birinci dalga; 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında şekillendi ve temelde kadınların hukuki eşitliğini ve siyasi haklarını hedefledi. Kadınların oy kullanma hakkı için verilen mücadele bu dönemin en güçlü simgesidir. Kadınların siyasi örgütlenmesindeki ve işçi hareketi içindeki rolünü güçlendiren Clara Zetkin, bu dönemin önemli figürlerinden biridir. Birinci dalga feministler, kadınların kamusal alanda

görünür olmasını sağlayan kalıcı kazanımlar elde etti; pek çok ülkede oy hakkı kazanıldı, eğitim olanakları genişledi.

İkinci dalga; 1960'lardan 1980'lere uzandı ve kadınların yalnızca hukuki değil toplumsal eşitlik mücadelesini de gündeme taşıdı. İş hayatındaki ayrımcılık, ev içi emeğin görünmezliği, cinsellik ve beden politikaları bu dönemin temel tartışma başlıklarıydı. Simone de Beauvoir, kadınların toplumsal olarak nasıl "öteki" konumuna yerleştirildiğini çözümleyen çalışmalarıyla feminist teoriye yön verdi ve feminist düşüncenin akademik bir alan olarak güçlenmesine önemli katkılar sundu.

Üçüncü dalga; 1990'lı yıllarda feminist hareket içindeki çeşitliliği vurgulayan bir yaklaşım geliştirdi. Kadınların deneyimlerinin tek tip olmadığını, farklı toplumsal kimliklerin feminist mücadeleyi doğrudan şekillendirdiğini savundu. Bu dönemde hukukçu ve akademisyen Kimberlé Crenshaw tarafından geliştirilen kesişimsellik kavramı, feminist teoride çığır açan bir kavramsal araç oldu. Kesişimsellik, kadınların yaşadığı ayrımcılıkların yalnızca cinsiyetle değil; ırk, sınıf, göçmenlik statüsü ve cinsel yönelim gibi faktörlerle de iç içe geçtiğini ortaya koydu.

Dördüncü dalga; 2010'lu yıllarda feminist harekete yeni bir ivme kazandırdı. Sosyal medya platformları, feminist kampanyaların küresel ölçekte yayılmasını mümkün kıldı. Bu dönemin en çarpıcı örneği, aktivist Tarana Burke tarafından başlatılan ve dünya çapında milyonlarca kadının cinsel taciz deneyimlerini paylaşmasına zemin hazırlayan #MeToo hareketidir. Dördüncü dalga özellikle cinsel şiddet, dijital taciz ve işyerindeki eşitsizlikler üzerine yoğunlaştı.

Ve beşinci dalga...

Beşinci dalga feminizm, feminist hareketin daha geniş bir toplumsal ve gezegensel perspektif kazanmasını ifade eden bir kavram olarak tartışılıyor. Bu yaklaşım, kadınların eşitliği ile

küresel sorunların çözümü arasında güçlü ve ayrılmaz bir bağ olduğunu savunuyor.

Bugün dünya; iklim krizi, teknolojik dönüşüm, ekonomik eşitsizlik ve demokratik gerileme gibi çok boyutlu sorunlarla yüzleşiyor. Beşinci dalga feminizm tartışmaları, bu sorunların çözümünde kadınların liderliğinin ve feminist düşüncenin kritik bir rol oynadığını öne çıkarıyor. Bu çerçevede kadınlar, yalnızca hak talep eden bireyler olarak değil, toplumsal dönüşümün öncü aktörleri olarak konumlanıyor

► İklim krizi ve ekofeminizm

Beşinci dalga feminizmin en önemli tartışma alanlarından biri iklim krizidir. Araştırmalar, iklim değişikliğinin özellikle yoksul bölgelerde yaşayan kadınları daha ağır biçimde etkilediğini gösteriyor. Tarımsal üretimin daralması, su kaynaklarının azalması ve zorunlu göç, kadınların yaşam koşullarını doğrudan ve orantısız biçimde etkiliyor.

Ekofeminist düşünce, doğa üzerindeki tahakküm ile kadınlar üzerindeki ataerkil denetim arasındaki derin benzerlikleri gün yüzüne çıkarıyor. Bu yaklaşımın önemli teorisyenlerinden Vandana Shiva, sürdürülebilir kalkınma politikalarında

Beşinci dalga feminizmin belki de en ayırt edici özelliği, kadın mücadelesinin giderek daha güçlü bir küresel karakter kazanmasıdır. Sosyal medya ve uluslararası iletişim ağları, feminist mücadelelerin dayanışma içinde hareket etmesini mümkün kıldı.

kadınların bilgi ve deneyimlerinin merkeze alınması gerektiğini ısrarla savunmaktadır. Greta Thunberg'in simgeleştirdiği genç iklim aktivizmi de feminist hareket ile çevre hareketi arasındaki bağı ne denli güçlendiğini somut biçimde gösteriyor.

► **Teknoloji, yapay zekâ ve dijital eşitsizlik**

Beşinci dalga feminizmin bir diğer belirleyici tartışma alanı teknoloji ve yapay zekâdır. Dijital platformlar ve teknoloji şirketleri, modern toplumların temel altyapısı haline geldi. Ancak bu teknolojilerin tasarım süreçlerinde kadınların yeterince yer almaması, ciddi ve yapısal bir soruna işaret ediyor.

Yapay zekâ sistemleri, onları geliştiren insanların önyargılarını ve veri tercihlerini yansıtabilir. Nitekim araştırmalar, algoritmaların cinsiyetçi önyargılar üretilebileceğini ortaya koyuyor; işe alım yazılımlarından yüz tanıma sistemlerine kadar pek çok teknolojik uygulamada bu sorunlar karşımıza çıkıyor. Feminist teknoloji çalışmaları, dijital sistemlerin daha adil ve kapsayıcı biçimde tasarlanması gerektiğini; bunun için de geliştirme süreçlerine farklı toplumsal grupların dahil edilmesini savunuyor.

► **Küresel dayanışma ve sınır tanımayan feminizm**

Beşinci dalga feminizmin belki de en ayırt edici özelliği, kadın mücadelesinin giderek daha güçlü bir küresel karakter kazanmasıdır. Sosyal medya ve uluslararası iletişim ağları, dünyanın farklı coğrafyalarındaki feminist mücadelelerin birbirinden haberdar olmasını ve dayanışma içinde hareket etmesini mümkün kıldı.

Latin Amerika'da kadın cinayetlerine karşı yükselen kampanyalar, İran'daki kadın protestoları, Afganistan'da kız çocuklarının eğitim hakkı için sürdürülen uluslararası mücadeleler; bu küresel dayanışmanın somut örnekleri. Bu tablonun bize gösterdiği şey açık: feminist hareket artık belirli bir coğrafyanın meselesi değil, küresel bir adalet hareketi.

► **Demokrasi, insan hakları ve feminist siyaset**

Pek çok araştırmacı, kadın hakları ile demokrasi arasında güçlü ve kanıtlanmış bir ilişki olduğunu ortaya koyuyor. Kadınların siyasi hayata katılımı arttıkça demokratik kurumların güçlendiği, toplumsal eşitliğin derinleştiği görülüyor.

Bu nedenle beşinci dalga feminizm, yalnızca kadın haklarıyla sınırlı bir hareket olarak değil;

Feminizm, tarih boyunca toplumsal değişimin en güçlü motorlarından biri oldu. Siyasi haklardan iş yaşamındaki eşitliğe kadar pek çok kazanım, feminist hareketlerin uzun soluklu ve inatçı mücadelesi sayesinde elde edildi.

demokrasi, insan hakları ve sosyal adalet mücadeleleriyle iç içe geçmiş bir düşünce biçimi olarak değerlendiriliyor. Kadın liderlerin uluslararası politikadaki artan görünürlüğü de bu eğilimin ayrılmaz bir parçası.

► **Sürdürülebilir bir gelecek ve kadın liderliği**

Son yıllarda sürdürülebilirlik kavramı, feminist tartışmaların merkezine yerleşti. Yalnızca çevresel değil; ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla sürdürülebilirlik, feminist düşüncenin temel sorularından biri haline geldi.

Bu perspektif, kadınların sürdürülebilir kalkınma politikalarının belirlenmesinde hayati bir rol oynadığını savunuyor. Kadın liderliğinin; daha kapsayıcı, uzun vadeli ve kalıcı çözümler üretme potansiyeli taşıdığı giderek daha güçlü biçimde dile getiriliyor. Kadınlar bu çerçevede yalnızca eşitlik talep eden bireyler olarak değil, geleceği bizzat şekillendiren aktörler olarak görülüyor.

Dalga metaforu yeterli mi?

Beşinci dalga feminizm kavramı, akademik dünyada henüz tam bir uzlaşıya kavuşmuş değil. Bazı araştırmacılar, feminist hareketin zaten sürekli dönüştüğünü ve “dalga” metaforunun bu karmaşıklığı tam olarak yansıtamadığını savunuyor.

Bununla birlikte pek çok düşünür, feminist hareketin yeni ve büyük sorunlara yanıt verebilmesi için kavramsal olarak da yenilenmesi gerektiği konusunda hemfikir. Bu açıdan bakıldığında beşinci dalga feminizm, kesin bir dönem tanımı olmaktan ziyade feminist düşüncenin geleceğine ilişkin canlı ve açık bir tartışma alanı olarak değerlendiriliyor.

Mücadele büyüyor

Feminizm, tarih boyunca toplumsal değişimin en güçlü motorlarından biri oldu. Siyasi haklardan iş yaşamındaki eşitliğe kadar pek çok kazanım, feminist hareketlerin uzun soluklu ve inatçı mücadelesi sayesinde elde edildi.

Bugün feminist düşünce yeni bir döneme giriyor. İklim krizi, teknolojik dönüşüm ve küresel eşitsizlikler feminist hareketin ufkunu genişletiyor; mücadeleyi daha kapsamlı, daha bağlantılı ve daha acil kılıyor. Beşinci dalga feminizm tartışmaları da tam olarak bunu gösteriyor: Feminist düşünce artık yalnızca kadınların haklarını değil, insanlığın ortak geleceğini ilgilendiriyor.

Feminist hareketin önümüzdeki yıllarda nasıl şekilleneceğini kestirmek güç. Ama tartışmasız olan şey şu ki kadınların deneyimi, bilgisi ve liderliği olmadan daha adil ve sürdürülebilir bir dünya kurmak mümkün değil. ■

FEMİNİST PORTRÉ

İnsanın ötesini düşünen kadın:

Rosi Braidotti, feminist teorinin yalnızca büyük bir ismi değil; aynı zamanda feminizmi insanın, teknolojinin ve gezegenin geleceğiyle ilişkilendiren, post-hümanizm yani insan ötesi düşüncenin öncülerindendir. Çağdaş feminist felsefenin en özgün seslerinden biri olan Braidotti, kadın mücadelesini eşitlik taleplerinin ötesine taşımış; bunu ekoloji, biyoloji ve teknolojik dönüşümlerle örülü bir sorumluluk alanı olarak yeniden tanımlamıştır. Onun için feminist olmak, sadece bugünü değil geleceği de düşünmektir.

Rosi Braidotti, 28 Eylül 1954'te İtalya'da doğdu. Yunan bir baba ve İtalyan bir annenin çocuğu olarak büyüyen Braidotti, birden fazla dili, kültürü ve aynı zamanda yerinden edilmişlik duygusunu erken yaşta deneyimledi. Üniversite eğitimine Avustralya'da başladı; ardından Paris'e geçerek Sorbonne'da devam etti ve felsefe doktorasını tamamladı. Bu çok kültürlü, kıtalararası yolculuk, onun düşüncesinin temelini belirledi: Kimlik sabit değildir, göçebedir; sürekli hareket eden, dönüşen ve farklı bağlamlarla yeniden şekillenen bir süreçtir.

O bir düşünür ve aynı zamanda bir göçebe... Rosi Braidotti, feminizmin sınırlarını yeniden çiziyor, insanı merkeze alan düşünceleri sarsıyor ve dünyaya bambaşka bir bakışın mümkün olduğunu gösteriyor.

Rosi Braidotti

1988’de Utrecht Üniversitesinde göreve başlayan Braidotti, burada Kadın Araştırmaları Programını kurdu ve 20 yıl boyunca yönetti. Ardından Beşerî Bilimler Merkezini kurarak 2016’ya kadar direktörlüğünü üstlendi. Bu kurumlar, yalnızca fikir üretilen mekânlar değil; toplumsal değişimin ve feminist teorinin pratikle buluştuğu alanlar oldu. Braidotti, akademiye disiplinler arası bir deneyim zemini olarak şekillendirdi: Felsefe, biyoloji, teknoloji ve toplumsal cinsiyet teorisi birlikte yürütüldü.

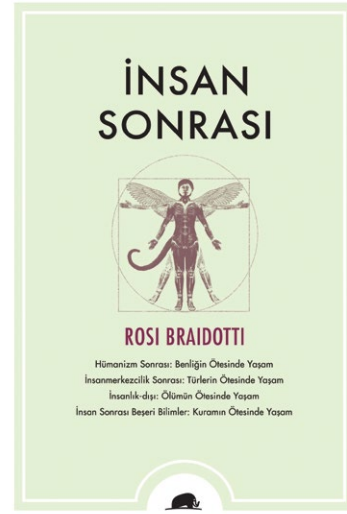
“Düşünmek, yalnızca ne olduğumuzu değil, ne olabileceğimizi de anlamaktır.”

Braidotti’nin feminist teoriye en çarpıcı katkısı, feminizmi post-hümanist bir perspektifle yeniden kurmasıdır. Peki, post-hümanizm nedir? Bu kavram, insanı evrenin merkezi olarak gören geleneksel düşünceyi sorgular. Braidotti’ye göre insan, doğadan, teknolojiden ve diğer canlı türlerden bağımsız, ayrıcalıklı bir varlık değildir. Tersine, tüm bu unsurlarla iç içe geçmiş, onlarla birlikte dönüşen bir öznedir.

Bu yaklaşım feminist teori için devrimci bir kapı açar. Kadın mücadelesi artık yalnızca ücret eşitliği ya da siyasi temsil meselesi değildir; iklim adaleti, biyoçeşitlilik, yapay zekânın etkileri ve teknolojik dönüşümlerin toplumsal cinsiyet üzerindeki sonuçları da feminist mücadelenin ayrılmaz parçası haline gelmiştir. Braidotti’nin yazılarında post-hümanist feminizm, teoriden çıkıp hayatı anlamlandırmanın bir yoluna dönüşür. İnsan, doğa ve teknoloji arasındaki karmaşık ilişkiler feminist bir mercekten incelenir; kadın mücadelesi, gezegenin sürdürülebilirliğiyle doğrudan bağlantılı bir eylem alanı olarak görülür.

Göçebe kimlikler

Braidotti’nin kimlik anlayışı, feminist teoriye en özgün katkılardan birini oluşturur. “Göçebe özne” kavramı, kimliği sabit bir kategori olarak

Braidotti’ye göre insan, doğadan, teknolojiden ve diğer canlı türlerden bağımsız, ayrıcalıklı bir varlık değildir. Tersine, tüm bu unsurlarla iç içe geçmiş, onlarla birlikte dönüşen bir öznedir.

değil; sürekli hareket eden, değişen ve farklı bağlamlarla yeniden biçimlenen bir süreç olarak tanımlar. Kadın kimliği tek bir deneyimle açıklanamaz; ırk, sınıf, kültür, coğrafya, ekolojik koşullar ve teknolojiye erişim gibi pek çok faktörün kesişiminden doğar.

Judith Butler’ın toplumsal cinsiyet kuramlarından ilham alan Braidotti, bu çerçeveyi çok daha geniş bir ufka taşır. Batı-merkezli ya da yalnızca kentsel deneyimlere sıkışmak yerine, küresel ölçekte çoğul ve kapsayıcı bir feminist anlayışı mümkün kılar. Feminist mücadeleyi ekoloji, teknoloji ve toplumsal eşitlik meseleleriyle birleştirir; hareketi sadece bugüne değil, geleceğe taşır. Braidotti, kimliği bir varış noktası olarak değil, bir yolculuk olarak görür.

Braidotti'nin çalışmaları, feminist hareketin pratik dünyasıyla sıkı bir bağ kurar. Yazıları yalnızca ders kitaplarında kalmaz; kadın aktivistlerin, çevre hareketlerinin ve teknoloji alanındaki feminist girişimlerin stratejik düşüncesine ilham verir. Onun perspektifinde feminist mücadele, yalnızca bugünü değil, geleceği de kapsayan bir sorumluluktur.

Eserleriyle yol gösteriyor

Braidotti'nin eserleri, bugün 20'den fazla dile çevrildi ve post-hümanist feminist teoriye dair kapsamlı bir rehber niteliği taşıyorlar.

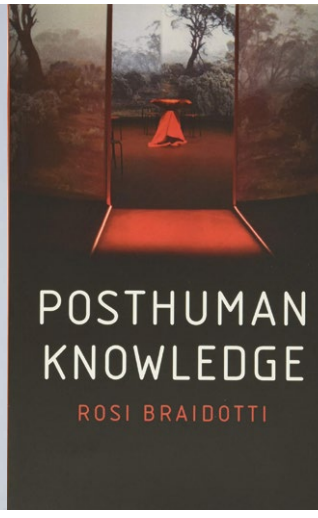
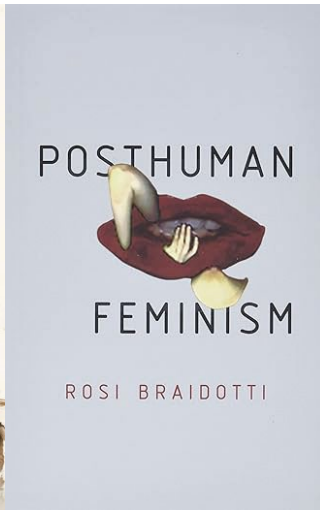
Nomadic Subjects - Göçebe Özneler (1994) kitabı kimlik, göç ve toplumsal cinsiyet ilişkilerini derinlemesine ele alır. Kimliklerin sabit olmadığı, sürekli bir hareket ve dönüşüm içinde olduğu vurgulanır. Feminist teoride temel başvuru kaynaklarından biri olan bu eser, "göçebe özne" kavramını düşünce dünyasına kazandırmıştır.

The Posthuman - İnsan Sonrası (2013) kitabı ise insan-merkezli düşünceyi sorgulayan ve teknolojiyle biyolojiyi feminist bakış açısıyla ilişkilendiren bu eserdir. Kitap, insanın kendi sınırlarını, çevresini ve diğer yaşam biçimlerini de gözetmesi gerektiğinin altını çizer.

Posthuman Feminism (2022), ataerki ve neoliberal kapitalizmin geri dönüşü karşısında feminist aktivizmin nasıl dönüşmesi gerektiğini tartışır. Genç feminist düşünürler için adeta bir yol haritası sunan eser, feminizmin post-hümanist dönüşümün öncüsü olduğunu, ancak ana akım post-hümanizmin bunu görmezden geldiğini cesurca ortaya koyar.

Posthuman Convergences (2025) ise Braidotti'nin en güncel çalışmasıdır. Beşeri bilimler ile deniz biyolojisi, bilgisayar bilimleri ve hukuk araştırmaları gibi alanları bir araya getirerek disiplinler arası post-hümanist düşüncenin somut bir örneğini sunar. Beşeri bilimlerin neden vazgeçilmez olduğunu, günümüzün en acil sorunlarını farklı biçimlerde düşünmemize nasıl yardımcı olduğunu gösterir.

Braidotti'nin çalışmaları, feminist hareketin pratik dünyasıyla sıkı bir bağ kurar. Yazıları

yalnızca ders kitaplarında kalmaz; kadın aktivistlerin, çevre hareketlerinin ve teknoloji alanındaki feminist girişimlerin stratejik düşüncesine ilham verir. Onun perspektifinde feminist mücadele, yalnızca bugünü değil, geleceği de kapsayan bir sorumluluktur.

Akademik erkek egemen yapısına karşı duruyor

2005'te Hollanda Kraliçesi Beatrix tarafından Şövalye nişanıyla onurlandırılan Braidotti, 2022'de yaşam boyu araştırma ve öğretim katkıları nedeniyle Humboldt Araştırma Ödülünü aldı. Hâlâ Berggruen Enstitüsünde araştırmacı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Tüm bu tanınırlığa karşın feminist aktivizmi hiçbir zaman yalnızca akademik bir uğraş olarak görmedi; feminist hareket içindeki kolektif çabanın bir parçası olmayı her zaman öncelikli tuttu.

Braidotti, kariyeri boyunca akademik erkek egemen yapısına karşı durdu. Felsefe alanı, uzun süre "büyük erkek düşünürlerin" alanı olarak kurgulandı; kadın filozofların katkıları ya görmezden gelindi ya da tarihsel öneminin çok

altında değerlendirildi. Braidotti, hem içeriğiyle hem de varoluşuyla buna meydan okudu.

Çalışmalarında karmaşık felsefi kavramları herkesin anlayabileceği bir dille aktarma kaygısı, onun feminist bilginin demokratikleşmesi konusundaki derin inancının yansımasıdır.

Kendi ailesinin kadınlarını konu alan *Il ricordo di un sogno (Bir Rüyanın Anısı, 2024)* adlı akademi dışı eseriyle de, kadınların büyüklüğü kadar acılarının da kendisini dünyaya bağlayan köprü olduğunu gösterdi. "Kişisel olan politiktir" söylemini bizzat yaşamıyla da ispat etti.

"Feminist mücadele, yalnızca bugünü değil; sürdürülebilirlik, teknoloji ve küresel eşitlik meselelerini de kapsayan geniş bir çerçevede ele alınmalıdır."

Rosi Braidotti'nin feminist teoriye katkısı, beşinci dalga feminizmin teorik omurgasını oluşturmaktadır. Post-hümanist yaklaşımı, feminist hareketi sürdürülebilirlik odaklı, teknolojiye duyarlı ve küresel ölçekte kapsayıcı hale getirir. Yeni kuşak feminist düşünürler, Braidotti'nin fikirlerinden ilham alarak hareketlerini yalnızca kadın hakları ekseninde değil, toplumsal, ekolojik ve teknolojik dönüşümlerle birlikte kurgulamaktadır.

Braidotti'nin açtığı yolda feminist düşünce, yalnızca bugünü değil geleceği de şekillendiren bir güç haline gelmiştir. Çünkü ona göre feminist olmak insanı, gezegenini ve tüm canlı ağını birlikte düşünmektir. ■

Çankaya

BELEDİYESİ

KADIN BÜLTENİ